PARMA GROEP

Rekenkameronderzoek 2023

Gemeente Achtkarspelen

Armoedebeleid

Colofon

De rekenkamers van Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel willen met hun werkzaamheden bijdragen aan de kwaliteit van het lokale bestuur in de gemeenten Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel, aan de transparantie van het gemeentelijke handelen en de versterking van de publieke verantwoording daarover. De rekenkamers doen dat door de doeltreffendheid, de doelmatigheid en de rechtmatigheid van het door de gemeenten gevoerde of te voeren beleid en bestuur te onderzoeken en de gemeenteraden hierover te rapporteren en te adviseren.

De rekenkamers hebben een onafhankelijke positie binnen de gemeenten. Zij bestaan uit externe leden, die geen binding hebben met het gemeentelijke apparaat en een ambtelijk secretaris. Sinds 1 januari 2015 vormen de beide rekenkamers een personele unie met dezelfde leden.

Nadere informatie vindt u op de websites van de gemeenteraden van de beide gemeenten:

- ✓ raad-achtkarspelen.nl
- ✓ raad.t-diel.nl

Samenstelling

- ✓ G.S.H. (Guus) Janssen, voorzitter
- ✓ E.A.M. (Erik) de Swart, lid en vicevoorzitter
- ✓ J.P.M. (Hanneke) Vervoort, lid
- ✓ T. (Tieneke) Clevering, lid
- ✓ R. (Renny) de Vries-Mulder, ambtelijk secretaris rekenkamer Achtkarspelen
- ✓ H. (Hillie) de Koe, ambtelijk secretaris rekenkamer Tytsjerksteradiel

Contact

_____

Rekenkamer Achtkarspelen
Postbus 2
9285 ZV Buitenpost
raadsgriffie@achtkarspelen.nl
0511 - 54 86 98

Rekenkamer Tytsjerksteradiel
Postbus 3
9250 AA Burgum
griffie@t-diel.nl
0511 - 46 09 32

Rekenkamers Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel

Aan de gemeenteraad van Achtkarspelen
Postbus 2
9285 ZV Buitenpost

Buitenpost, 28 maart 2024

behandeld door:	R. de Vries-Mulder
telefoonnummer:	0511-548698
uw brief van:	-
uw kenmerk:	-
onderwerp:	**Rekenkameronderzoek 2023 naar armoedebeleid Achtkarspelen**

Geachte raadsleden,

Hierbij biedt de rekenkamer van Achtkarspelen u met genoegen het onderzoek naar Armoedebeleid aan. In deze brief nemen we u graag op hoofdlijnen mee in de uitkomsten en aanbevelingen en stippen we nog even kort de aanleiding voor het onderzoek aan. Het onderzoek is onder begeleiding van de Rekenkamer uitgevoerd door een extern onderzoeksbureau, de Parma Groep. Voor de complete bevindingen en de overzichtelijke factsheets verwijzen wij u door naar het onderzoeksrapport.

Aanleiding
Ondanks dat Nederland een van de meest welvarende landen van Europa is, leeft een deel van de bevolking in armoede en de verwachting is dat de armoede in de komende jaren verder stijgt. Door de verantwoordelijkheden die gemeenten hebben op het gebied van armoede en armoedebestrijding is dit een belangrijk onderwerp en komt er veel op de gemeente af in de komende periode. Tijdens het jaarlijkse overleg met de raden van beide gemeenten in 2022 kwam naar voren dat er behoefte was aan een onderzoek naar het armoedebeleid van beide gemeenten. Hoe effectief is het huidige beleid geweest en wat betekent dat voor de toekomst waarin de armoedeproblematiek groeit? Dat onderzoek hebben we voor u uitgevoerd.

De belangrijkste conclusies zijn:

De centrale vraag in dit onderzoek was ***"In hoeverre is het armoedebeleid van Achtkarspelen effectief en uitgevoerd conform beleid? Wat betekent dit voor de toekomst, waarin een situatie van stijgende armoede en een groter beroep op gemeentelijke hulp wordt verwacht?"*** Op basis van ons onderzoek kan geconcludeerd worden dat Achtkarspelen geen apart armoedebeleid heeft en er geen specifieke, concrete of meetbare doelen zijn opgesteld. Hierdoor kunnen over de effectiviteit van het beleid slechts beperkte uitspraken gedaan worden. Bij de uitvoer van de armoederegelingen zijn vele partijen, ook uit het maatschappelijk middenveld[1], betrokken en zijn de aanvraagprocedures complex. Voor de inwoner betekent dit dat het moeilijk is om de weg te vinden in de armoederegelingen. Dit geldt zowel voor de toegang tot de regelingen als voor de ondersteuning bij het aanvragen van de regelingen. Voor het bereik van de regelingen geldt dat er groot verschil is in bereik tussen de regelingen, maar de inwoners geven wel aan dat de regelingen waar ze gebruik van maken echt een bijdrage leveren aan het rondkomen. Er heerst echter onder een deel van de inwoners ook een cultuur van "het liever zelf willen oplossen", waardoor regelingen niet worden aangevraagd.

Voor de toekomst is het van groot belang te weten dat in Achtkarspelen een relatief groot deel van de beroepsbevolking een laag onderwijsniveau heeft, dat er meer huishoudens in armoede leven dan in de meeste andere Friese gemeentes en dat het aantal huishoudens met geregistreerde schulden al fors toeneemt. De groep inwoners in armoede en met het risico om in armoede te raken is groot en zal steeds groter worden. Deze te verwachten stijging zorgt ervoor dat de gemeente in de nabije toekomst vooral aandacht zal moeten besteden aan de zwaardere casussen, waardoor er minder capaciteit beschikbaar is om aandacht te besteden aan de groep die al wel (behoorlijke) problemen heeft, maar nog niet als zware casus wordt aangemerkt, en dat er een groter beroep gedaan moet worden op het maatschappelijk middenveld. Dit vereist intensievere en beter gestructureerde samenwerking. In het licht van de aankomende ontvlechting zal dit voor een uitdagende situatie kunnen zorgen doordat werkprocessen opnieuw ingericht moeten worden en er minder tijd is voor de uitvoering.

Beleidsinhoud - welk beleid voert de gemeente Achtkarspelen met betrekking tot armoede?

1. In Achtkarspelen is er geen apart armoedebeleid. Het is onderdeel van het beleidskader sociaal domein, met uitzondering van schuldhulpverlening. Het beleid is gebaseerd op een financiële analyse en een analyse van de transitie sociaal domein. Er ligt geen doelgroepenanalyse of analyse van problematiek aan ten grondslag en er zijn geen specifieke, concrete of meetbare doelen opgesteld. Daardoor kan het beleid ook niet gemonitord worden.
2. Binnen de taakvelden van het armoedebeleid valt op dat er weinig preventieve instrumenten beschikbaar zijn in de gemeente.

[1] Hieronder vallen partijen zoals Humanitas, Kearn, Voedselbank, Suska etc.

3. De gemeente heeft geen eigen participatieregelingen maar uitsluitend regelingen die door partijen zoals de Stichting Leergeld, het Volwassenenfonds en het JeugdSportFonds worden aangeboden.

Beleidsuitvoering – hoe is de toegang tot de regelingen georganiseerd, welke partijen zijn betrokken en hoe werken zij samen?

4. Bij de uitvoering van de armoederegelingen zijn veel partijen betrokken. Voor inwoners betekent dit dat er vele loketten zijn en dat dezelfde, complexe informatie op veel plaatsen moet worden aangeleverd via vaak ingewikkelde papieren formulieren. Zowel de toegang tot de regelingen als de ondersteuning bij het aanvragen is versnipperd en maakt het aanvragen van een regeling daarom erg ingewikkeld en belastend voor de inwoner.
5. De samenwerking tussen de gemeente en het maatschappelijk middenveld en tussen verschillende partners onderling loopt niet in alle gevallen soepel. Het is over het algemeen wel duidelijk wie welke taken uitvoert, maar er is in veel gevallen geen sprake van een warme overdracht tussen partijen en er vindt ook niet altijd overleg plaats. Daarnaast krijgt het maatschappelijk middenveld geen kans om mee te denken over de inhoudelijke vraagstukken rondom de uitvoering van het armoedebeleid, bijvoorbeeld door mee te denken over de definitie van een zware casus. Hiermee wordt concreet bedoeld dat men niet samen bespreekt hoe men zich tot elkaar verhoudt en waar welke casus thuishoort.

Beleidseffect – in welke mate worden de doelen geformuleerd in het beleid bereikt?

6. Door het ontbreken van meetbare beleidsdoelen kan er op beleidsniveau niet gerapporteerd worden over effect. Er is wel informatie beschikbaar over bereik van regelingen en daaruit blijkt dat er veel verschil is per regeling. Stichting Leergeld, Kwijtschelding van gemeentelijke belastingen en de Energietoeslag hebben bijvoorbeeld een hoog bereik, maar de KANS regeling, het Jeugdfonds sport, het Volwassenenfonds en de CER hebben een (zeer) laag bereik.
7. De inwoners die hun ervaringen gedeeld hebben, geven aan dat ze in de meeste gevallen net rond kunnen komen en dat de regelingen hier wel substantieel aan bijdragen. Wel kan het overgrote deel niet spontaan noemen welke regelingen er in Achtkarspelen beschikbaar zijn. Het niet gebruiken van regelingen komt door het niet kennen van de regelingen, het denken er geen recht op te hebben of moeite hebben met het aanvragen. Een klein deel vraagt niks aan omdat ze het zelf willen oplossen zonder gebruik te maken van een regeling. Als inwoners wel een of meerdere regelingen hebben aangevraagd en ze hebben daarbij contact gehad met de gemeente, zijn zij positief over dit contact.

Toekomstverkenning – wat betekent het voor Achtkarspelen als de armoedeproblematiek toeneemt?

8. Het meest waarschijnlijke scenario is dat de armoedeproblematiek in de gemeente Achtkarspelen de komende jaren sterk zal toenemen omdat inwoners die nu op de rand zitten, nog lang hoge kosten blijven houden door de inflatie en de energiecrisis. Hoe langer deze periode van hoge kosten aanhoudt, hoe meer huishoudens uiteindelijk in de problemen komen. Er komen dus meer casussen en deze zijn vaak ook complexer/zwaarder. Er komen ook nieuwe doelgroepen bij met andere kenmerken die ook een andere benadering nodig hebben, o.a. door de

oorzaak van de schulden en de capaciteiten die ze zelf hebben om hun problematiek aan te pakken. Dit houdt in dat er meer tijd en meer geld gemoeid zal zijn met de uitvoering van de activiteiten vastgelegd in het armoedebeleid en dat je mogelijk vaker een specialist per doelgroep nodig hebt. Indien hier niet op geanticipeerd wordt, zullen vooral de inwoners waarbij de problematiek (nog) minder zwaar/complex is, vaker geen hulp krijgen of pas later hulp krijgen als hun problemen al zijn verergerd.

9. Ondanks dat er vanuit nationaal niveau meer aandacht is voor armoede en bestaanszekerheid, is er weinig vertrouwen dat zich dat vertaalt in ruimere regelingen voor mensen in armoede. De verwachting is dat er vooral incidenteel geld wordt vrijgemaakt en dat er regelmatig vanuit de gemeente bijgepast zal moeten worden, ondanks beperkte financiële ruimte van de gemeente.
10. De ontvlechting van beide gemeentes biedt zowel kansen als risico's. Het biedt de kans om beleid te maken toegespitst op de kenmerken van de eigen gemeente. Het risico is dat de eerste jaren, door de ontvlechting en alle taken die daarbij komen kijken, minder tijd is om in te zetten op dit onderwerp, zowel in beleid als in uitvoering. Dit terwijl er juist nu veel zorgwekkende ontwikkelingen en signalen zijn die met prioriteit aangepakt moeten worden, wil je op tijd in kunnen spelen op de behoefte en de problemen van de inwoners.

Aanbevelingen

De rekenkamer komt op basis van het onderzoek tot de volgende aanbevelingen voor de gemeenteraad:

1. Vraag het college specifiek armoedebeleid op te stellen met doelen die concreet en meetbaar zijn en geef het college opdracht hier jaarlijks over te rapporteren aan de raad. Maak hierbij een bewuste keuze welk perspectief je inneemt bij het opstellen van het beleid en de doelen. Hierbij kan de raad kiezen voor een vanuit de mens geredeneerd beleid, waar een doelgroepen- en behoefteanalyse aan ten grondslag ligt of voor een voornamelijk door financiële impulsen gedreven beleid. Zorg hierbij dat de drie belangrijke pijlers (Armoede, Schulden, Preventie) allemaal een nadrukkelijke plek krijgen in dit beleid. Maak daarbij voor alle drie de pijlers een bewuste keuze over de hoeveelheid en de inhoud van de regelingen die beschikbaar zijn voor de inwoner. Wil de raad hierbij het minimale bieden zodat aan de landelijke richtlijnen wordt voldaan of specifiek maatwerk toepassen met hierbij oog voor de kenmerken die specifiek zijn voor Achtkarspelen?
2. De manier van aanvragen van regelingen en waar dat gedaan kan worden verschilt per regeling en de aanvraagformulieren zijn ingewikkeld. Vraag het college daarom in de uitvoering in te zetten op versimpeling van aanvraagformulieren en -processen. Denk hierbij aan het zowel digitaal als op papier mogelijk maken om aanvragen te doen, aan het bieden van een helder overzicht waar welke regeling aangevraagd kan worden (de recent beschikbaar gekomen voorzieningenwijzer maakt duidelijker welke voorzieningen er zijn, maar maakt het aanvraagproces niet per definitie minder complex). Maar ook aan het op verschillende manieren stimuleren van hulp vragen bij de daarvoor aangewezen partijen, aan het uniformeren van bewijsstukken die nodig zijn voor een aanvraag en aan het faciliteren van een warme overdracht tussen partijen, met als doel het voor de inwoner makkelijker te maken.

3. Vraag het college om bij de uitvoering meer aandacht te hebben voor het bekendmaken van beschikbare regelingen bij de doelgroep, met als doel het bereik te vergroten. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het terugbrengen van de informatiebijeenkomsten over armoederegelingen voor mensen met een nieuwe bijstandsuitkering maar ook aan het ondersteunen van Stichting Leergeld bij het (correct) zichtbaar worden in de schoolgidsen en op andere plekken.
4. Vraag het college om bij de uitvoering aandacht te hebben voor het vergroten van de gemeentelijke regie en het maatschappelijk middenveld te versterken. In het maatschappelijk middenveld zit veel potentie, die zeker gezien de stijgende armoedeproblematiek in de toekomst onmisbaar is. Om dit goed te doen, is het belangrijk dat de gemeente een regierol pakt en zorgt voor een goede afstemming en niet alleen maar informatie ophaalt zoals nu bijvoorbeeld bij de armoedetafels gebeurt. Met als doel beter met elkaar samen te werken en af te stemmen over doorverwijzingen.

Presentatie van het onderzoek
Het onderzoek wordt gepresenteerd in een openbare vergadering van de controlecommissie op 4 april 2024. De Rekenkamer en de onderzoekers van onderzoeksbureau Parma Groep zijn hierbij aanwezig.

Dankwoord
Wij bedanken de inwoners, vrijwilligers en professionals die op welke wijze dan ook hebben deelgenomen aan dit onderzoek, alsook de ambtelijke organisatie voor hun bijdragen aan dit onderzoek.

Met vriendelijke groet,
namens de Rekenkamer van Achtkarspelen,

Guus Janssen
Voorzitter

Bijlage: Onderzoeksrapport

PARMA GROEP

Armoede in Achtkarspelen

Een onderzoek naar de uitvoering, effectiviteit en toekomstbestendigheid van het armoedebeleid

Colofon	
Opdrachtgever	Rekenkamercommissie Achtkarspelen
Auteurs	Avelien Haan en Miranda Domenie
Versie	Eindrapport, maart 2024
Contactgegevens	Parma Groep www.parmagroep.nl info@parmagroep.nl 06-23906680

Inhoudsopgave

1. Armoede in Achtkarspelen 3
   Leeswijzer 4
2. Beleid 5
3. Uitvoering 8
   3.1 Gemeentelijke uitvoerders 8
   3.2 Betrokken maatschappelijke partijen 11
   3.3 De samenwerking tussen uitvoerders en partners 13
   Armoedetafel 15
4. Effecten / doeltreffendheid 16
   4.1 Effecten minimaregelingen 16
   Bereik minimaregelingen 16
   Budget en besteding minimaregelingen 17
   4.2 Participatieregelingen 18
   Bereik Participatieregelingen 18
   Budget en besteding participatieregelingen 19
   4.3 Beleving inwoners 19
5. Perspectief voor de toekomst 22
   5.1 Relevante ontwikkelingen 22
   5.2 Gevolgen in beeld 23
   5.3 Knelpunten en kansen voor de toekomst 24
6. Bevindingen armoedebeleid Achtkarspelen 26
   6.1 Beleid: wel richting, geen doelen 26
   6.2 Uitvoering: alles is er, regie en toegang kunnen beter 26
   6.3 Effect: bereik blijft achter 27
   6.4 Toekomst: niet klaar voor toename armoede 27

Bijlagen 29
   Bijlage 1 Overzicht respondenten 29
   Bijlage 2 Geraadpleegde documenten 30
   Bijlage 3 Verantwoording telefonische interviews 31
   Bijlage 4 Normenkader 32
   Bijlage 5 Factsheets 35

1. Armoede in Achtkarspelen

In 2021 leefde, landelijk gezien, 6,7% van alle particuliere huishoudens minimaal 1 jaar met een inkomen tot 101% van het sociaal minimum (bijstandsniveau). In Fryslân is dit 6,8%, in Achtkarspelen 6,5% en in Tytsjerksteradiel 4,8%. In tabel 1 is een aantal indicatoren van Achtkarspelen opgenomen. Meer indicatoren en een vergelijking met Fryslân en Nederland zijn opgenomen in de factsheets ‘Armoede in Achtkarspelen’ (factsheets 1.1-1.4).

Tabel 1: armoede in Achtkarspelen

Achtkarspelen	%	aantal
huishoudens totaal, 2022	**100%**	**11.800**
Huishoudens met een bijstandsuitkering (% van huishoudens) - CBS jan - dec 2022	4,0%	470
Inkomen tot 101% (% van huishoudens) - CBS 2021	6,5%	760
Inkomen tot 120% (% van huishoudens) - CBS 2021	14,0%	1.652
Beroepsbevolking met laag onderwijsniveau (per 1.000 inwoners van 15-74 jaar) - CBS 2022	19,3%	
Huishoudens met geregistreerde problematische schulden (% van huishoudens) - CBS november 2023	7,2%[1]	870
Huishoudens met instromer (voor het eerst geregistreerd in 2022) in problematische schulden (% van huishoudens) - CBS november 2023	1,7%	190

[1] het aantal huishoudens op 1-1-2023 bedraagt 12.030

Uit de factsheets en de vergelijking blijkt dat:

- in Achtkarspelen meer huishoudens in armoede leven dan in de meeste andere Friese gemeenten, maar dat het aantal huishoudens dat moet rondkomen van een bijstandsuitkering aanzienlijk lager ligt dan het Fries gemiddelde. Dit betekent dat relatief veel huishoudens wel inkomen uit arbeid hebben, maar toch een inkomen op of onder bijstandsniveau hebben;
- in Achtkarspelen een relatief groot deel van de beroepsbevolking een laag onderwijsniveau heeft;
- het aantal huishoudens met geregistreerde schulden in Achtkarspelen weliswaar lager ligt dan het landelijk gemiddelde, maar aanzienlijk hoger dan in Tytsjerksteradiel en dat het aantal huishoudens met geregistreerde schulden in 2022 fors is toegenomen met 190 huishoudens.

De groep inwoners in armoede en risico om in armoede te raken is groot en wordt steeds groter.

Als het gaat om armoede, kiezen gemeenten zelf op welke manier zij het beleid inrichten: soms is er integraal beleid sociaal domein, soms is er een beleidsdocument per thema (preventie, armoede, gelijke kansen, schulden). Als het gaat om het voorkomen en bestrijden van armoede, dan kan de inzet van gemeenten ingedeeld worden in de volgende aandachtsgebieden:

- inzet op preventie - het voorkomen dat inwoners door de ondergrens zakken;
- inzet op vroegsignalering - afspraken over het vroeg signaleren van betalingsachterstanden om te voorkomen dat mensen diep in de schulden raken;

- inzet op inkomensondersteuning - regelingen om inwoners met een laag inkomen te ondersteunen door kortingen of tegemoetkomingen, ook wel bekend als minimaregelingen;
- inzet op participatie - regelingen om inwoners te stimuleren om mee te doen in de samenleving;
- inzet op schulddienstverlening - inzet op het regelen, beheersen en saneren van schulden van inwoners.

Als het gaat om deze thema's heeft de gemeente een aantal wettelijke taken (het uitvoeren van de wettelijke regelingen en het bieden van schulddienstverlening). Hoe ruim de regelingen zijn, welke drempels er gelden en hoe veel tijd en aandacht er naar zaken als preventie gaat, zijn lokale keuzes bij het uitvoeren van de regelingen. Buiten de gemeente om zijn er allerlei organisaties die zich inzetten voor het voorkomen en bestrijden van armoede. Deze organisaties werken soms in opdracht van de gemeente, maar zijn ook vaak op eigen initiatief en met eigen middelen aan het werk. De gemeente kan ervoor kiezen deze organisaties te steunen.

Leeswijzer

Het rapport bespreekt eerst wat het beleid is van de gemeente Achtkarspelen over armoede in hoofdstuk 2. Hoofdstuk 3 beschrijft hoe het beleid wordt uitgevoerd. Hoofdstuk 4 analyseert de effecten van het beleid en hoofdstuk 5 bevat een toekomstverkenning. Hoofdstuk 6 beantwoordt de onderzoeksvragen. De bijlagen bevatten de verantwoordingsinformatie, het ingevulde normenkader en factsheets waarop gegevens over de ingezette instrumenten en de uitkomsten van de gesprekken met inwoners te vinden zijn.

2. Beleid

In dit hoofdstuk staan de bevindingen over het beleid van de gemeente Achtkarspelen. De vraag die daarbij hoort is: welk beleid voert de gemeente Achtkarspelen met betrekking tot armoede? Daarbij is aandacht voor de veronderstellingen waarop het beleid is gebaseerd, de kennis over de doelgroep, de integraliteit van het beleid, de geformuleerde doelen en de gekozen instrumenten.

Tot en met 2018 was er bij de gemeente Achtkarspelen een beleidsplan armoedebestrijding, met als titel: Iedereen van waarde. In 2019 is de looptijd van het beleidsplan voorbij en is het opgegaan in het bredere Beleidskader Sociaal Domein Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel 2019-2022 (verder genoemd: het Beleidskader). Hoewel de einddatum voor dit beleid is bereikt, is er nog geen plan voor nieuw beleid en is er ook geen plan voor specifiek armoedebeleid. Naast het beleid sociaal domein is er nog een beleidsplan Integrale Schulddienstverlening 2020-2024 Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel.

In het Beleidskader staat dat gekozen is voor een scenario waarbij de verplichte wettelijke taken worden uitgevoerd en op basis van de samenstelling en problematiek van de bevolking aanvullende maatregelen worden gekozen, dit omdat de gemeentefinanciën krap zijn (kostenbewust uitvoeren van wettelijke taken). Voor het beleid zijn een missie en vijf uitgangspunten geformuleerd, waarbij één van de uitgangspunten ‘activerend armoedebeleid’ is.

> *Minima worden waar mogelijk gemotiveerd om hun situatie van armoede te doorbreken. De ondersteuning moet erop gericht zijn dat financiële problemen geen belemmering zijn om te werken of op een andere manier te participeren.*
> **Bron: Beleidskader Sociaal Domein, p.5**

In de interviews noemen de medewerkers ook het activerend karakter van het armoedebeleid: zo is er bijvoorbeeld als voorwaarde aan de KANS-regeling[2] gekoppeld dat de inwoner vrijwilligerswerk of mantelzorg moet doen.

Aan het beleid ligt vooral een financiële analyse van verschillende regelingen en taken ten grondslag, met daarbij inzicht in de keuzeruimte voor de mogelijke aanpassing van de regelingen tegen meer of minder kosten. Er ligt geen uitgebreide analyse van de samenstelling/kenmerken van de inwoners of de verschillende doelgroepen aan het beleid ten grondslag. Door het hele document heen wordt af en toe verwezen naar demografische ontwikkelingen of typerende kenmerken van de inwoners van beide gemeenten. Maar: het is geen systematische analyse en de informatie over de doelgroep is niet bepalend voor de in het beleid gemaakte keuzes. Uit de tool ‘Geldfit’ kunnen beleidsmedewerkers ook informatie over de doelgroep halen, maar dat is nog niet vertaald naar beleid.

In het Beleidskader zijn vier meer algemene doelen en vijf principes voor de werkwijze geformuleerd. De doelen gaan niet specifiek over armoede:

[2] Kwaliteitsimpuls Aan de Nieuwe Samenleving. Deze regeling staat in de meeste gemeenten bekend als de individuele inkomenstoeslag. Daar hebben mensen recht op als zij een aantal jaren op bijstandsniveau leven. Vanaf wanneer en onder welke voorwaarden verschilt per gemeente.

1. Inwoners zijn fysiek en mentaal zo gezond mogelijk;
2. Inwoners hebben financiële rust en passend werk, dan wel een zinvolle bezigheid;
3. Inwoners zijn weerbaar in een veilige omgeving;
4. In ons gebied is de leefbaarheid behouden en versterkt.

Doel twee sluit aan bij het activerende armoedebeleid. De principes voor de werkwijze in het sociaal domein staan als volgt omschreven: de werkwijze kenmerkt zich van werken vóór naar werken mét de inwoner, preventief, integraal, kostenbewust en datagestuurd. Deze begrippen worden kort beschreven, maar niet uitgebreid uitgewerkt, soms wordt een instrument of werkafspraak benoemd. Bij *integraal* staat bijvoorbeeld dat er vanaf het begin intern en extern integraal samengewerkt gaat worden, dat er minder controlemomenten komen en er kennis wordt gedeeld, en dat het instrument 'customer journey' daarbij kan helpen. Bij *preventief* staat dat het niet meer gaat om het meten van de inzet, maar het resultaat en dat er wordt gewerkt vanuit de bedoeling.

Het beleid is uitgewerkt in verordeningen en beleidsregels, die allemaal up to date zijn. Tabel 2 biedt een overzicht van de instrumenten die een rol spelen in het armoedebeleid van de gemeente, geordend naar doel van het instrument. In de afgelopen jaren is een aantal regelingen versoberd vanuit financiële overwegingen. In de factsheets (2.1-2.9) staat voor iedere regeling wat het inhoudt en hoe de kosten/aanvragen zich hebben ontwikkeld. Daarbij geldt dat de gemeente zelf geen participatieregelingen heeft: de regelingen die beschikbaar zijn voor de inwoners zijn regionale en landelijke organisaties waar de gemeente naar verwijst. In de gemeente zijn meerdere organisaties actief die de inwoners ondersteunen bij het aanvragen van regelingen (Humanitas, Kearn en Suska) of andere voorzieningen bieden (Voedselbank). In het volgende hoofdstuk staat vermeld welke partijen allemaal actief zijn rond armoede.

Tabel 2: Armoede instrumenten in Achtkarspelen

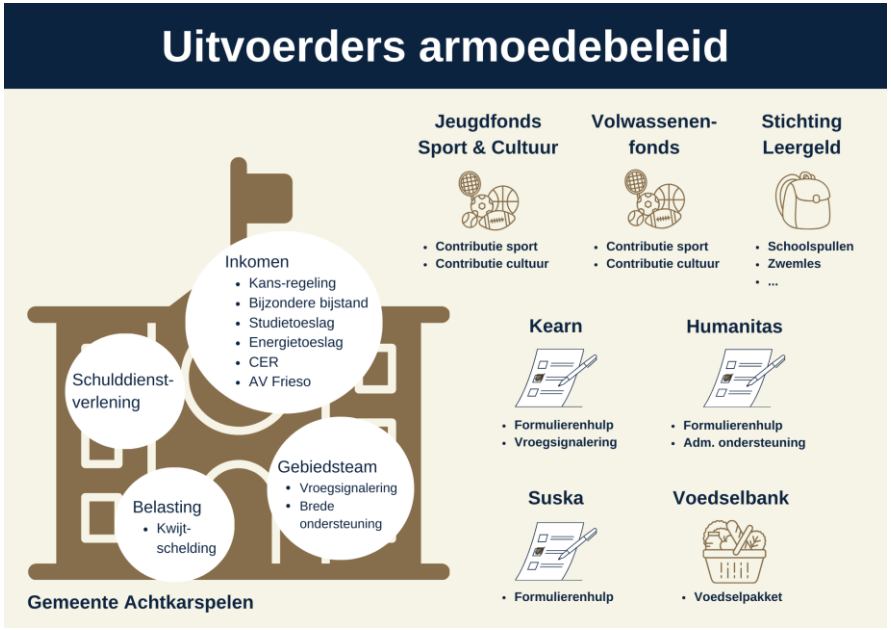
Doel	Ingezette instrumenten
Preventie (brede inzet op het voorkomen van sociaal-maatschappelijke problematiek)	● De tool Geldfit is online beschikbaar ● Aanspreekpunt voor scholen in het gebiedsteam ● Voorzieningenwijzer Beëindigd: Pilot informatiebijeenkomst In ontwikkeling: Communicatiematrix
Vroegsignalering (gericht op het voorkomen van problematische schulden)	Werkproces voor vroegsignalering – Amargi en gebiedsteams
Minimaregelingen (gericht op financiële ondersteuning)	● Individuele bijzondere bijstand ● Individuele inkomenstoeslag (KANS) ● Individuele studietoeslag ● Compensatie Eigen Risico ● Collectieve ziektekostenverzekering (AV-Frieso) ● Tegemoetkoming kinderopvangkosten (o.b.v. Participatiewet of Sociaal Medische indicatie) ● Kwijtschelding gemeentelijke belasting ● Energietoeslag

Participatieregelingen (gericht op meedoen in de samenleving)	● Volwassenen Fonds (voor sport en cultuur) ● Jeugdfonds sport en cultuur ● Stichting Leergeld
Schulddienstverlening (ondersteunen van inwoners met schulden)	De instrumenten hiervoor zijn geen onderdeel van het onderzoek. De gemeenten Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel hebben hiervoor een apart beleidsdocument.

3. Uitvoering

In dit hoofdstuk staan de bevindingen over de uitvoering. Daarbij gaat het om drie onderdelen: de toegang, de uitvoering en de samenwerking tussen alle betrokken partijen. In figuur 1 staan alle partijen die de inwoner in armoede kan tegenkomen. Het gaat daarbij zowel om uitvoerders vanuit de gemeente, uitvoering door maatschappelijke organisaties met een opdracht vanuit de gemeente, als partijen die op eigen initiatief en soms met steun van de gemeente actief zijn voor inwoners met armoede.

Figuur 1: overzicht betrokken partijen bij armoede in Achtkarspelen

[3] Alleen de KANS-regeling kan met behulp van DigiD digitaal worden aangevraagd.

Dit hoofdstuk beschrijft eerst de gemeentelijke partijen betrokken bij toegang en uitvoering in de praktijk (paragraaf 3.1) en daarna de maatschappelijke partijen (paragraaf 3.2). Tenslotte bespreekt het hoofdstuk de manier waarop de partijen samenwerken (paragraaf 3.3).

3.1 Gemeentelijke uitvoerders

Inkomensconsulenten

De inkomensconsulenten van het team Verstrekkingen en voorzieningen van de werkmaatschappij voeren de minimaregelingen uit. Digitaal aanvragen is voor de meeste regelingen nog niet mogelijk.[3] Van alle aanvragen wordt een papieren dossier met de bijlagen bewaard. De beschikkingen en de achterliggende rapportages die door de inkomensconsulenten worden opgesteld, staan wel in een digitaal systeem opgenomen. Bijzondere bijstand en Compensatie Eigen Risico kan op hetzelfde formulier worden aangevraagd. Voor elke overige inkomensregeling is een apart formulier. De formulieren zijn complex en hebben elk een eigen opmaak. Bijlagen die voor meerdere regelingen nodig zijn, moeten meerdere keren worden ingeleverd, tenzij meerdere regelingen tegelijkertijd worden aangevraagd. Verwijzing naar ondersteuning ontbreekt op de formulieren. Voor bijstandsgerechtigden is voor sommige regelingen een verkort formulier beschikbaar, omdat bepaalde gegevens al in het systeem staan.

Er is aandacht voor het uitvoeren van de regelingen conform de bedoeling. Uitgangspunten zijn de omgekeerde toets (doen wat nodig is) en de menselijke maat. Het komt soms nog voor dat de uitkomst van een toets afhangt van welke medewerker de aanvraag voor een inkomensregeling afhandelt. Er is momenteel veel aandacht om dit te voorkomen. Casussen worden getoetst om willekeur te voorkomen.

Uit de telefonische enquêtes[4] blijkt dat meer dan de helft van de inwoners die regelingen aanvragen niet in staat is om deze helemaal zelfstandig aan te vragen. Zij roepen hulp in van medewerkers van de gemeente, andere professionals en/of familie of bekenden. Medewerkers van het team Verstrekkingen wijzen inwoners wel op (vrijwilligers)organisaties die kunnen helpen bij het aanvragen van regelingen, maar ondersteunen niet actief en dragen niet warm over.

Van de aanvragers is driekwart tevreden over het proces van aanvragen. Vooral het aanvragen van de energietoeslag verliep soepel en snel. Een kwart van de aanvragers is niet tevreden. Ontevreden aanvragers hebben vaker bijzondere bijstand of kwijtschelding aangevraagd. De ontevredenheid wordt veroorzaakt door de complexiteit van het aanvragen en het moeten aanleveren van extra bewijsmateriaal. Humanitas merkt op dat inwoners niet altijd een computer hebben of ermee overweg kunnen en dat de formulieren te complex zijn. Ook Kearn is niet tevreden over het aanvraagproces.

[4] Zie factsheets 3.4-3.6 (Beleving door inwoners) voor meer details over deze bevindingen

“Het is een opgave om alles in te vullen - de formulieren mogen wel wat makkelijker, zelfs Kearn kan niet altijd doorgronden wat er nu aangeleverd moet worden. Zeker voor laaggeletterden en statushouders is het vaak onbegrijpelijk.”
Bron: interview medewerker Kearn

Tweederde van de aanvragers heeft telefonisch, per e-mail en/of persoonlijk contact met medewerkers van de gemeente als zij een regeling aanvragen. De grote meerderheid is tevreden over dit contact, een kleine minderheid is erg ontevreden.

Team Belastingen
Kwijtschelding van gemeentelijke belastingen en waterschapslasten kan met DigiD worden aangevraagd via de website van het Noordelijk belastingkantoor. Het team belastingen van de werkmaatschappij handelt deze kwijtscheldingsaanvragen verder af. Wanneer inwoners eenmaal kwijtschelding hebben gekregen, bestaat de mogelijkheid om de kwijtschelding automatisch te ontvangen zolang de situatie niet gewijzigd is.

Team schulddienstverlening
De toegang tot schulddienstverlening is rechtstreeks bij het team Schulddienstverlening (onderdeel van het team Verstrekkingen en voorzieningen) of via het gebiedsteam georganiseerd. Schulddienstverlening zorgt dat de situatie gestabiliseerd wordt en de financiële situatie van mensen inzichtelijk wordt als er nog enige sprake is van zelfredzaamheid. Voor het daadwerkelijk regelen van

de schulden werkt het team Schulddienstverlening samen met de Kredietbank Noord-Nederland (KBNL).

In enkele gevallen gaat schulddienstverlening met het gebiedsteam mee op huisbezoek (naar aanleiding van het vroegsignaleringsproject) om toelichting te geven op budgetbeheer en schuldenregeling.

Gebiedsteam

Vroegsignalering

Het gebiedsteam voert in samenwerking met Kearn het project Vroegsignalering uit. Er is een werkproces Vroegsignalering. Het gebiedsteam is bekend met het werkproces Vroegsignalering en volgt deze zoals beschreven. Het gebiedsteam is verantwoordelijk voor de afhandeling van meervoudige achterstanden en achterstanden met hoge bedragen. Er is een medewerker die actief contact zoekt met inwoners waarvan betalingsachterstanden zijn gemeld. De manier waarop contact wordt gelegd is volgens de medewerker cruciaal.

> *'Telefoonnummers zijn wel eens afgesloten'. Via 'WhatsApp bellen' kun je ze dan wel bereiken. Dus het is belangrijk om goed te kijken hoe je mensen benadert.'*
> **Bron: interview medewerkers gebiedsteam**

Zodra contact is gelegd met mensen wordt er een hulpaanbod gedaan door het gebiedsteam. Het probleem wordt opgelost of het gebiedsteam verwijst door. Als het contact leidt tot een intake bij schulddienstverlening, dan ondersteunt de medewerker bij het voorbereiden van de intake.

Als inwoners door het project Vroegsignalering in beeld komen bij het gebiedsteam, staan zij meestal niet direct open voor hulp. Als de nood verder oploopt, dan blijkt het eerdere contact toch wel helpend te zijn geweest.

> *'Doordat er dan al contact met mensen is geweest, is er al een vertrouwensband met mensen opgebouwd. Ineens willen mensen dan toch hulp, ze bellen bijvoorbeeld zelf op. Dan zitten ze vaak al wel op die drie maanden huurachterstand, maar doordat je dan regelmatig al wat hebt laten horen, weten ze je wel te vinden. Je kan er dan nog wat mee, een betalingsregeling bijvoorbeeld. Eerder was dat niet zo.'*
> **Bron: interview medewerkers gebiedsteam**

Financiële ondersteuning

Het gebiedsteam beantwoordt financiële vragen van inwoners en wijst inwoners door naar minimaregelingen, fondsen en schulddienstverlening.

Het gebiedsteam is intermediair voor het Jeugdfonds (zie paragraaf 3.2).

In geval van crisis (dreigende huisuitzetting of afsluiting van gas, water en/of elektra), gaat het gebiedsteam in contact met alle betrokkenen om de huisuitzetting te voorkomen.

Preventie

Het gebiedsteam heeft geen taken op het gebied van preventie van armoede- en schuldenproblematiek, hiervoor is geen ruimte meer in de caseload. Het gebiedsteam noemt Het Stationnetje als

voorliggende voorziening. Het Stationnetje helpt jongeren met vragen rondom financiën.

3.2 Betrokken maatschappelijke partijen

Stichting Leergeld, Jeugdfonds Sport & Cultuur en Volwassenenfonds

De stichting Sam& voor alle kinderen[5] is een gezamenlijke website waarin vier landelijke organisaties samenwerken: Stichtingen Leergeld, Jarige Job, Kinderhulp en Jeugdfonds. De gemeente Achtkarspelen heeft geen samenwerkingsovereenkomst met Sam& voor alle kinderen, zoals het voorheen wel met het Kindpakket had.[6] De gemeente heeft in plaats daarvan een opdrachtrelatie[7] met twee fondsen: Stichting Leergeld en Jeugdfonds Sport & Cultuur. Deze fondsen zijn geen uitvoeringsorganisaties van de gemeente Achtkarspelen. De fondsen opereren zelfstandig en conform de eigen landelijke richtlijnen. De gemeente bepaalt niet de inkomensgrens voor de fondsen en ook niet wat er vergoed wordt. De stichtingen proberen zo veel mogelijk kinderen te helpen met wat ze nodig blijken te hebben. Als er nieuwe vergoedingen komen, wordt de gemeente geïnformeerd. Idealiter is er wel afstemming over de inkomensgrenzen en de vergoedingen tussen de stichtingen en de gemeente.

Inwoners ontvangen geen geld van de fondsen, de fondsen betalen rechtstreeks aan de scholen, instellingen en bedrijven die goederen en diensten leveren.

Achtkarspelen valt onder Stichting Leergeld Friesland Oost. Inwoners kunnen zelf aanvragen indienen bij Stichting Leergeld via de website www.samenvoorallekinderen.nl. Stichting Leergeld handelt alle aanvragen zelf af. Stichting Leergeld probeert Leergeld in de schoolgidsen te laten vermelden via de scholen zelf. Dat lukt niet altijd en ook vermelden de schoolgidsen niet altijd de juiste informatie.

Een aanvraag bij het Jeugdfonds Sport & Cultuur kan op twee manieren gedaan worden: door een intermediair uit het onderwijs, gebiedsteams, schulddienstverlening, jeugdzorg, gezondheidszorg of maatschappelijk werk of via Stichting Leergeld. Het Jeugdfonds valt onder de koepel samenvoorallekinderen. De meeste aanvragen bij het Jeugdfonds komen binnen via buurtsportcoaches, welzijnswerkers, maatschappelijke organisaties en cultuurorganisaties. Het Jeugdfonds merkt dat aandacht voor sport en cultuur niet altijd prioriteit heeft als het gebiedsteam bij een inwoner achter de voordeur komt.

Het derde fonds waarmee de gemeente Achtkarspelen een opdrachtrelatie heeft, is het Volwassenenfonds. Aanvragen voor het Volwassenenfonds kunnen worden ingediend via een intermediair.

[5] Voorheen heette dit Kindpakket

[6] In de afrondingsfase van het onderzoek werd duidelijk dat er inmiddels een conceptversie van de samenwerkingsovereenkomst tussen Achtkarspelen, Jeugdfonds Sport & Cultuur Fryslân en Stichting Leergeld Friesland Oost is gemaakt.

[7] Het betreft hier een overheidsopdracht voor diensten, een zogenaamde SAS-dienst. De fondsen doen verstrekkingen op basis van de door de gemeenteraad vastgestelde Verordening Maatschappelijke Participatie.

De website van het Volwassenenfonds verwijst hiervoor naar Suska, Kearn, Humanitas en twee gemeentelijke sporthalbeheerders.

De uitvoering van het Volwassenenfonds en het Jeugdfonds Sport en Cultuur is voor de hele regio Fryslân belegd bij Sport Fryslân.

De gemeente heeft volgens de fondsen een belangrijke rol in het promoten van de vergoedingen, vooral om nieuwe groepen te bereiken. Door wisselende contactpersonen bij de gemeente hebben de fondsen geen zicht op hoe dat in de praktijk verloopt. Wie eenmaal weet hoe het werkt, weet de volgende keer zelf de weg wel en heeft de gemeente niet meer nodig.

Om gebruik te kunnen maken van een fonds moeten ouders in gesprek met een intermediair en informatie verstrekken over het inkomen en het vermogen. Via Stichting Leergeld kunnen ook aanvragen bij het Jeugdfonds ingediend worden, andersom kan dat niet.

Kearn

Vroegsignalering

Kearn werkt conform het werkproces Vroegsignalering en pakt de enkelvoudige signalen op. Kearn doet een enkele poging om de inwoner telefonisch of met een brief te bereiken met een hulpaanbod. Naar aanleiding van het brief- of telefonisch contact kan Kearn op huisbezoek gaan.

Administratieve ondersteuning

Kearn biedt inwoners ondersteuning aan bij het invullen van moeilijke formulieren en andere lichte administratieve ondersteuning. Kearn is een welzijnsinstelling en kijkt breed naar de problematiek van inwoners. Kearn verwijst door naar Humanitas, naar het gebiedsteam en naar schulddienstverlening.

Fondsen

Kearn is intermediair voor het Jeugdfonds en voor het Volwassenenfonds.

Ervaringdeskundigheid

Sinds 2022 is een ervaringsdeskundige toegevoegd aan het team van Kearn. Beleid overweegt om deze ervaringsdeskundige te betrekken bij de ontwikkeling van nieuw beleid. De ervaringsdeskundige zegt hierover:

> *Beleidsmedewerkers lijken de stress te onderschatten waar mensen in armoede in leven. Zij weten niet waar mensen zitten. Mensen willen waardigheid, gezien worden en dat missen ze. Zij hebben behoefte aan een luisterend oor, persoonlijk contact. Soms ook meenemen, letterlijk. Deze behoeften zijn niet bekend bij beleidsmedewerkers.*
> **Bron: interview ervaringsdeskundige**

Kearn ontvangt budget van de gemeente op basis van een uitvoeringsplan, dat budget is toereikend. Voor het project Vroegsignalering is extra budget toegevoegd.

Humanitas

Humanitas ondersteunt inwoners die administratieve of financiële problemen ervaren, altijd met de bedoeling om iemand weer zelfredzaam te krijgen. Humanitas helpt bij het invullen van

formulieren, maar ondersteunt niet bij belastingaangiftes. Hulptrajecten van Humanitas duren meestal zes maanden tot maximaal drie jaar. Ondersteuning gebeurt bij de mensen thuis. Humanitas ontvangt een exploitatiesubsidie van de gemeente Achtkarspelen.

Inwoners kunnen zichzelf aanmelden bij Humanitas of mensen worden doorverwezen. Doorverwijzing gebeurt meestal door het Gebiedsteam, Kearn of Schulddienstverlening.

Suska
Suska helpt mensen op het sociale terrein met alle problemen die bij mensen voorkomen. Voorheen hielp Suska vooral mensen met WAO-regelingen en de Ziektewet, maar nu vooral met toeslagen en belastingaangiftes. De hulp was voorheen gericht op financiën, maar is steeds breder geworden. Suska handelt in beginsel eenmalige hulpvragen af. Bij langdurige hulpvragen verwijst Suska de hulpvrager door naar Humanitas.

Suska is intermediair voor het Volwassenenfonds. Suska ondersteunt inwoners ook bij de aanmelding bij Stichting Leergeld, maar is hiervoor geen intermediair. Inwoners komen bij Suska via inloopspreekuren.

Voedselbank
De voedselbank levert voedselpakketten ter waarde van 200 tot 350 euro per maand (afhankelijk van de gezinssamenstelling). Of een gezin in aanmerking komt voor een voedselpakket hangt af van het besteedbaar inkomen van het gezin. Per gezin wordt het besteedbaar inkomen berekend door de vaste lasten af te trekken van het inkomen. Als het besteedbaar inkomen onder een bepaald normbedrag komt, dan krijgt het gezin een voedselpakket. Gezinnen in Achtkarspelen ontvangen de pakketten - tegen de landelijke regels van de voedselbank in - de eerste twee maanden zonder controle van het besteedbaar inkomen. Ook hanteert de Voedselbank Achtkarspelen een 10% ruimer normbedrag dan landelijk bepaald.[8] Deze twee maatregelen moeten zorgen voor een lagere drempel.

Inwoners komen bij de voedselbank terecht via de website, door eigen aanmelding of door aanmelding via het gebiedsteam. De voedselbank heeft actief contact gelegd met verwijzende organisaties (consultatiebureau, gebiedsteam, kwadrantgroep, scholen, schuldhulpverleners, et cetera). De meeste klanten komen nog altijd zonder doorverwijzing.

3.3 De samenwerking tussen uitvoerders en partners

Inkomensconsulenten verwijzen inwoners die moeite hebben met het aanvragen van regelingen naar Suska of het gebiedsteam. De inkomensconsulenten hebben geen uitvoerende, maar wel een signalerende taak als het gaat om schulddienstverlening. Zij weten niet altijd of een inwoner die een regeling aanvraagt, ook bekend is bij schulddienstverlening. Op casusniveau weten zij elkaar indien nodig wel te vinden en is er sprake van een warme overdracht.

[8] https://voedselbankennederland.nl/ik-zoek-hulp/kom-ik-in-aanmerking-voor-een-voedselpakket/

Er is geen werkproces voor afstemming tussen consulenten werk en consulenten inkomen, maar de consulenten inkomen ervaren een kort lijntje met de medewerkers van het gebiedsteam. Het gebiedsteam (werkconsulenten) organiseerde voorheen eens per twee maanden een informatiebijeenkomst voor nieuwe bijstandsgerechtigden over de regelingen in Achtkarspelen. Het betrof een pilot die is stopgezet.

Medewerkers van het gebiedsteam hebben overleg met schulddienstverlening over casussen om te checken wat de beste route is. Eerder is ook structureel overleg over schulddienstverlening geprobeerd, maar dat bleek niet efficiënt te zijn.[9] Als er problematische schulden zijn, moet het gebiedsteam alle bewijsstukken verzamelen voor schulddienstverlening en dat kost veel tijd. Het gebiedsteam is dan uitvoerder, in plaats van regievoerder.

Een crisismelding huisuitzetting is pittig voor het gebiedsteam: *'Je moet dan al je andere afspraken voor die week verzetten, omdat het voorkomen van een huisuitzetting onder tijdsdruk staat en dat is wel eens lastig. Er moet dan veel geregeld worden. Het gebeurt gelukkig maar één à twee keer per jaar'*. Doorverwijzen naar een andere organisatie is in deze gevallen ook niet ideaal. *'Als regievoerder weet je namelijk wat er speelt, ken je de situatie en heb je een band opgebouwd. Als je doorverwijst naar bijvoorbeeld Humanitas, moet er weer iemand anders in de casus worden betrokken. We willen ook niet te veel poppetjes in één casus hebben en schulddienstverlening komt eigenlijk niet achter de voordeur.'*
Bron: interviews medewerkers gebiedsteam

Het gebiedsteam, Suska en Kearn/Amargi zitten in hetzelfde gebouw. Het gebiedsteam ervaart korte lijnen tussen deze partijen en typeert de samenwerking als heel goed. Het gebiedsteam onderhoudt nauwe contacten met Humanitas, die casussen snel oppakt. Eens in de drie maanden heeft het gebiedsteam contact met de voorzitter van de Voedselbank en met hem kan snel worden geschakeld. Voor vroegsignalering heeft het gebiedsteam maandelijks overleg met vaste contactpersonen bij SWA en WoonFriesland.

Kearn pakt een casus niet op als de problematiek complex is, maar stuurt de casus dan door naar het gebiedsteam. Het inzicht over wanneer een casus te complex is, verschilt tussen het gebiedsteam en Kearn. Het gebiedsteam is geneigd om Kearn te ontwijken en Humanitas in te schakelen, omdat Humanitas meer complexe casussen wel oppakt.

De fondsen hebben onderling contact, maar zij hebben geen contact met de inkomensconsulenten of medewerkers van Kearn (anders dan als intermediair). De afspraak is dat de gemeente de fondsen onder de aandacht brengt bij de inwoners, maar de

[9] Inmiddels ligt er een afspraak dat één van de vroegsignaleerders een dag per week aansluit bij team schulddienstverlening en er is maandelijks gezamenlijk overleg met de woningbouwcorporaties.

fondsen hebben geen zicht op hoe hieraan uitvoering wordt gegeven. De fondsen wensen meer inhoudelijke afstemming en regie op samenwerking door de gemeente.

Er is bij Humanitas en Suska onduidelijkheid over welke vormen van financiële ondersteuning worden uitgevoerd door Kearn. Er is sprake van overlap. Ondanks dat Suska en Kearn in hetzelfde gebouw zitten, is er amper sprake van afstemming en kennisdeling. Kearn stuurt wel soms inwoners door naar Suska.[10]

De Voedselbank en Humanitas zouden graag intensiever samenwerken met andere uitvoerders, fondsen en maatschappelijke organisaties. Niet alleen informeren over wie wat doet, maar ook delen van kennis en data, om het bereik te vergroten. Suska heeft die behoefte niet.

De Voedselbank vraagt bij de intake van nieuwe klanten breder naar de problematiek en noemt eventueel de mogelijkheden van het gebiedsteam, Suska en Humanitas. Er wordt niet warm overgedragen.

Armoedetafel

De beleidsmedewerker organiseert tweemaal per jaar een armoedetafel, met de bedoeling daar aan de hand van thema's input op te halen voor beleidsontwikkeling. De in paragraaf 3.2 genoemde partijen worden ook voor de armoedetafels uitgenodigd. Sinds corona is er eenmaal een armoedetafel georganiseerd, in de zomer van 2023. Bij deze armoedetafel waren ruim veertig mensen aanwezig.

[10] De gemeente is voornemens om in 2024 een structureel periodiek overleg te organiseren met vroegsignaleerders, schulddienstverleners, Humanitas, Suska en Kearn.

4. Effecten / doeltreffendheid

Dit hoofdstuk analyseert de effecten van het beleid: in welke mate worden de doelen bereikt? Het beleidsplan bevat geen meetbare doelen. In de paragraaf over monitoring staat dat er wel gegevens worden bijgehouden om te kunnen bijsturen, maar deze zijn niet gekoppeld aan de doelen. De gegevens die er zijn, zijn voor dit onderzoek gebruikt om het gebruik en bereik van de minimaregelingen (paragraaf 4.1) en participatieregelingen (paragraaf 4.2) te analyseren. Daarbij is ook steeds bekeken of het budget toereikend is. Paragraaf 4.3 beschrijft de ervaringen van inwoners.

4.1 Effecten minimaregelingen

Bereik minimaregelingen

Er zijn geen cijfers van de exacte omvang van de doelgroep van elke regeling bekend. Voor de meeste regelingen geldt namelijk een inkomenstoets en een vermogenstoets. Daarbij worden voor enkele regelingen ook aanvullende voorwaarden gesteld. Voor de compensatie eigen risico moet bijvoorbeeld het volledige eigen risico verbruikt zijn. Om in aanmerking te komen voor individuele studietoeslag moet een student een medische beperking hebben. Voor bijzondere bijstand moet iemand noodzakelijke kosten hebben gemaakt die niet op een andere manier betaald kunnen worden (zie factsheet 2 Armoederegelingen in Achtkarspelen).

Van drie regelingen heeft de gemeente Achtkarspelen een schatting van de omvang van de doelgroep gemaakt (cijfers van 2021, zie tabel 3). Voor kwijtschelding gemeentelijke belastingen geldt een inkomen op het sociaal minimum. De omvang van deze doelgroep is vindbaar op de website van het CBS.[11] Van de overige regelingen is geen doelgroep bekend.

Tabel 3: Geschat bereik inkomensondersteuning, Achtkarspelen

Regeling	Inkomens-grens	Schatting doelgroep (2021)	Aantal bereikt (2021)	% bereikt (2021)	Aantal bereikt (2022)
KANS-regeling	130%	1.900	241	12,7%	143
Energietoeslag	120%	1.600	n.v.t.	n.v.t.	1.662
AV-Frieso	110%	1.000	674	67,4%	611
Kwijtschelding	100%	767	679	88,5%	627

Bron: minimarapportages en cijfers werkmaatschappij, bewerkt door Parma Groep

In de factsheets 2.1-2.9 (Armoederegelingen in Achtkarspelen) is per regeling opgenomen hoeveel inwoners de regeling hebben gebruikt en wat aan de regeling is uitgegeven in de periode 2019 - 2022. Uit deze factsheets en bovenstaande tabel blijkt dat:

- het bereik van de KANS-regeling laag is en sterk afgenomen is na de implementatie van strengere toegangsnormen (inwoners

[11] Voor kwijtschelding wordt ook een vermogensgrens gehanteerd. Niet iedereen met een inkomen op het sociaal minimum heeft daarom recht op kwijtschelding. De doelgroep is in werkelijkheid dus kleiner en het bereik hoger dan hier geschat.

moeten aantoonbaar vrijwilligerswerk of mantelzorg verrichten) en het stevig reduceren van het te ontvangen bedrag (naar 274 euro per persoon per jaar in 2023)[12];
- het bereik van de energietoeslag heel hoog is: de schatting van de omvang van de doelgroep was 1.600 en de toeslag is 1.662 keer verstrekt;
- het bereik van de AV Frieso door de jaren heen gedaald is;
- het bereik van de regeling Compensatie eigen risico (CER) laag is (113 inwoners in 2022)[13] en
- het bereik van kwijtschelding relatief hoog is.

Budget en besteding minimaregelingen

Alle kosten voor de inkomensondersteunende regelingen en de participatieregelingen vallen onder programma 6 (sociaal domein), taakveld ‘minimaregelingen’. In dit taakveld vallen ook andere kosten (bijvoorbeeld de bijstandsuitkeringen).

Inkomensondersteuning valt onder vier kostenplaatsen: bijzondere bijstand, AV-Frieso, kwijtschelding en Top-regeling. Onder kostenplaatsen kunnen meerdere grootboekrekeningen hangen. Bij bijzondere bijstand zijn dat de KANS-regeling, compensatie eigen risico, energietoeslag, individuele studietoeslag en tegemoetkoming kosten kinderopvang.[14] AV-Frieso en kwijtschelding zijn zelfstandige kostenplaatsen en onder Top-regeling viel tot februari 2022 de maatschappelijke participatie voor volwassenen.

Er wordt begroot op de combinatie kostenplaats en grootboekrekening. Dat wil zeggen dat er per regeling wordt begroot. Er is een continu monitoringsysteem van benutting van budgetten. Zodra op een budget meer wordt geboekt dan begroot (geëxtrapoleerd), dan wordt dat inzichtelijk en wordt het gesprek gevoerd in de organisatie: wat zien we hier gebeuren, moet het budget aangepast worden?

De begroting wordt bepaald op basis van historische gegevens. Als het beleid wijzigt, dan wordt niet direct ook de begroting aangepast, maar pas wanneer blijkt dat het gewijzigde beleid daadwerkelijk verschuiving van budgetten veroorzaakt.

Er zijn geen regelingen met een budgetplafond. Als er meer budget nodig is, dan wordt het ergens anders vrijgemaakt. Dat lukt tot nu toe altijd binnen het taakveld ‘minimaregelingen’. Er was voor de energietoeslag extra budget gekomen vanuit het Rijk, maar dit was niet toereikend in Achtkarspelen, omdat de toeslag heel vaak werd aangevraagd. Met het Rijk wordt onderhandeld over een compensatie van deze tekorten. Het tekort op de energietoeslag heeft niet geleid tot versobering van andere regelingen.

[12] Het is de onderzoekers niet bekend hoe hoog de toeslag voorheen was.
[13] De AV Frieso is een aanvullende verzekering voor mensen met hoge zorgkosten die het eigen risico dus meestal volledig verbruiken. Als een inwoner recht heeft op de AV Frieso, dan heeft deze meestal ook recht op de CER. Het bereik van AV Frieso was 611 in 2022.

[14] Er hangen nog veel meer grootboekrekeningen onder, zoals bijvoorbeeld de bijzondere bijstand voor bewindvoering, wat een groot deel van het budget bepaalt. Al deze overige kosten vallen onder individuele bijzondere bijstand en aanvragen worden conform die verordening afgehandeld.

Tabel 4: Kosten bijzondere bijstand (exclusief energietoeslag), Top-regeling, AV-Frieso en kwijtschelding

Jaartal	2019	2020	2021	2022
Bijzondere bijstand	675.987	673.915	785.011	624.951
Top-regeling[15]	9.334	6.633	5.138	1.502
AV-Frieso	248.000	142.000	162.000	195.000
Kwijtschelding	245.000	290.000	303.000	293.000

Bron: minimarapportages en cijfers werkmaatschappij, bewerkt door Parma Groep

Tabel 5: Uitsplitsing kosten bijzondere bijstand (exclusief energietoeslag)

Bijzondere bijstand	2019	2020	2021	2022
Totaal	675.987	673.915	785.011	624.951
KANS-regeling	162.152	139.122	141.690	41.181
compensatie eigen risico	29.995	25.346	25.761	27.896
individuele studietoeslag	1.236	2.324	6.537	5.235
kinderopvang	86.955	102.244	153.349	70.624
bewindvoering	272.607	302.529	291.506	310.516
overig	*123.042*	*102.350*	*166.168*	*169.499*

[15] Inmiddels is de regeling afgeschaft, tot februari 2022 zijn de kosten voor de maatschappelijke participatie van volwassenen op dit nummer geboekt.
[16] Uitgaande van een gelijk gebleven aantal kinderen in gezinnen tot 120% in 2020 t.o.v. 2021.

4.2 Participatieregelingen

Bereik Participatieregelingen

Leergeld levert jaarlijks, Jeugdfonds en Volwassenenfonds elk kwartaal, cijfers over het bereik van het aantal inwoners. De omvang van de doelgroepen van de maatschappelijke participatieregelingen wordt niet door de gemeente gemeten of geschat.

Uit openbare bronnen weten we dat in 2021 8,3% van de kinderen in Achtkarspelen leefde in een gezin met een inkomen tot 120% (zie factsheet 1.2 Kinderen in armoede). Stichting Leergeld en het Jeugdfonds hanteren de inkomensgrens van 120%. Het percentage van 8,3% komt overeen met 365 kinderen van 4 tot en met 17 jaar. Uit rapportages van Leergeld blijkt dat Leergeld in 2020 141 unieke gezinnen en 281 unieke kinderen heeft voorzien met in totaal 813 verstrekkingen (gemiddeld 2,9 verstrekkingen per kind).
Het bereik van Leergeld is dus 281 / 365 = 77% in 2020.[16]

Jeugdfonds Sport heeft in 2020 107 unieke kinderen bediend. Dat is dus 107 / 365 = 29%.[17]

Het Volwassenenfonds is de vervanging van de TOP-regeling per februari 2021. In 2022 heeft het Volwassenenfonds 47 unieke inwoners van Achtkarspelen bediend (42 keer sport, 5 keer cultuur).

[17] Uitgaande van een gelijk gebleven aantal kinderen in gezinnen tot 120% in 2020 t.o.v. 2021.

Budget en besteding participatieregelingen

Met de Stichtingen Leergeld, het Jeugdfonds en het Volwassenenfonds heeft de gemeente Achtkarspelen een subsidierelatie.

Leergeld en het Jeugdfonds begroten op basis van de ervaringen van het vorige jaar en de prognose van het huidige jaar. Na afloop volgt een aanvraag tot vaststelling. In het verleden werd het overschot / tekort overgedragen naar het volgende jaar, nu wordt elk jaar de definitieve subsidie vastgesteld op basis van de jaarcijfers.

Stichting Leergeld heeft de subsidies volledig gebruikt. Het aantal aanvragen neemt sinds 2022 sterk toe, daarom is voor 2023 een aanzienlijk grotere subsidie aangevraagd.[18]

Het Jeugdfonds heeft in de coronajaren subsidie overgehouden en terugbetaald aan de gemeente (zie tabel).

Tabel 6: Aangevraagde en vastgestelde subsidies fondsen Achtkarspelen

	2020	2021	2022	2023
Leergeld verleend	50.000	50.000	50.000	80.000
Leergeld vastgesteld	50.000	50.000		
Jeugdfonds aangevraagd	40.000	40.000	40.000	42.000
Jeugdfonds vastgesteld	33.016	32.606		
Volw. fonds aangevraagd			29.048	38.161
Volw. fonds verleend			29.048	38.161

Bron: subsidiebeschikkingen werkmaatschappij, bewerkt door Parma Groep

Het Volwassenenfonds werkt met een aansluitovereenkomst. Er heeft nog geen afrekening plaatsgevonden van het budget van 2022.

4.3 Beleving inwoners

We hebben 40 inwoners van Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel telefonisch geïnterviewd. De inwoners zijn geselecteerd uit het bestand van inwoners die in 2022 de energietoeslag hebben ontvangen.[19] De uitkomsten zijn opgenomen in factsheet 3 Armoedebeleving (bijlage factsheets 3.1-3.9). Uit het onderzoek blijkt dat:

- meer dan de helft van de geïnterviewde inwoners van Achtkarspelen niet weet dat zij de energietoeslag hebben ontvangen in 2022;

[18] Het is onbekend of deze bedragen zijn verleend, er zijn geen beschikkingen over 2022 en 2023 aangeleverd aan de Parma Groep.

[19] Dat zijn inwoners met een inkomen tot 120% van het sociaal minimum, ongeacht de bron van inkomsten.

- de grote meerderheid van de geïnterviewde inwoners net kan rondkomen, een enkeling kan net niet of juist gemakkelijk rondkomen;
- de armoederegelingen substantieel bijdragen aan het kunnen rondkomen van inwoners met een laag inkomen, dat geldt vooral voor bijstandsgerechtigden;
- ongeveer 75% van de geïnterviewde inwoners wel eens van het bestaan van minimaregelingen in het algemeen heeft gehoord, maar dat zij de namen van de verschillende regelingen (m.u.v. de energietoeslag) meestal niet spontaan kunnen opnoemen;
- meer dan de helft de individuele bijzondere bijstand en de kwijtschelding wel herkent als deze worden genoemd;
- de AV Frieso door iets minder dan de helft wordt herkend.

Als inwoners zelf regelingen hebben aangevraagd, is gevraagd hoe zij het contact met de medewerkers van de gemeente hebben ervaren. Tweederde van de aanvragers heeft contact gehad met de gemeente over de aanvraag/aanvragen. Veruit de meeste inwoners waarderen dit contact positief.

Als inwoners de regelingen niet hebben gebruikt, is gevraagd waarom niet. De oorzaken die inwoners zelf het meeste noemen, zijn:

- het niet kennen van de regelingen;
- geen recht (denken te) hebben op de regelingen;
- moeite om de regelingen aan te vragen of om daar hulp bij te vragen.

Ook Kearn geeft in het interview aan dat mensen in de praktijk vaak niet weten dat er allerlei regelingen zijn. Als tweede reden wordt schaamte genoemd.[20] Ook de geïnterviewde ervaringsdeskundige noemt schaamte als belangrijke oorzaak van niet-gebruik van regelingen.

In Achtkarspelen valt verder op dat een derde van de inwoners de regelingen niet wil aanvragen, omdat zij problemen op een andere manier willen oplossen. Deze cultuur van ‘onderling oplossen’ werd ook in de interviews en tijdens de werksessie herkend.

Stichtingen Leergeld en het Jeugdfonds zijn bij bijstandsgerechtigden veel beter bekend dan bij niet-bijstandsgerechtigden.[21] De geïnterviewde bijstandsgerechtigden met kinderen[22] kennen allemaal zowel stichting Leergeld als het Jeugdfonds en hebben daar ook allemaal gebruik van gemaakt.

Van de veertig geïnterviewde inwoners hebben 21 personen wel eens van de oude TOP-regeling (Achtkarspelen) of Maatschappelijke participatieregeling (Tytsjerksteradiel) gehoord, dat zijn veel vaker bijstandsgerechtigden dan andere inwoners. Van het nieuwe Volwassenenfonds hebben tien inwoners gehoord.

Acht inwoners hebben de oude regeling gebruikt, vier inwoners hebben het Volwassenenfonds gebruikt. Een paar inwoners zijn ontevreden over de verandering naar het Volwassenenfonds, een aantal maakt het niets uit. Humanitas en de Voedselbank geven

[20] In de telefonische interviews wordt schaamte minder vaak genoemd. Schaamte is ook niet iets om over uit te komen tegenover een vreemde aan de telefoon.

[21] Niet-bijstandsgerechtigden die de energietoeslag hebben ontvangen zijn vaak ook ouder dan bijstandsgerechtigden.

[22] Dat waren er vijf.

aan dat het Volwassenenfonds minder goed lijkt te werken dan de vorige regeling. Het aanvraagproces is complex en de regeling kan niet voor eenmalige activiteiten worden ingezet.

5. Perspectief voor de toekomst

Dit hoofdstuk biedt een blik op de toekomst. Wat betekent het voor de gemeente Achtkarspelen als de armoedeproblematiek toeneemt? Welke ontwikkelingen zien de mensen in het veld? In een werksessie met medewerkers, raadsleden, maatschappelijke organisaties en een vertegenwoordiger van de doelgroep is over de toekomst nagedacht. Paragraaf 5.1 bespreekt de ontwikkelingen die zijn gesignaleerd, paragraaf 5.2 bespreekt wat de gevolgen daarvan zijn voor beleid en uitvoering en de daarin te maken keuzes voor de toekomst. Paragraaf 5.3 koppelt deze inzichten aan de bevindingen uit de voorgaande hoofdstukken.

5.1 Relevante ontwikkelingen

Met de deelnemers aan de sessie zijn een aantal ontwikkelingen die veel in het nieuws genoemd worden, besproken. Wat zien zij in hun eigen praktijk aan signalen voor deze ontwikkelingen? En wat zal volgens hen veel invloed hebben? Een eerste ontwikkeling is dat de armoedeproblematiek zwaarder zal worden: wie arm is zal het nog moeilijker krijgen. Dat herkennen alle aanwezigen: door de inflatie en de energiecrisis blijven mensen nog lang hoge kosten houden en zullen er meer uitzichtloze situaties ontstaan. Daarbij geldt: hoe langer het duurt, hoe meer mensen knel komen te zitten en ook elkaar niet meer kunnen helpen. Ook denken alle aanwezigen dat er nieuwe doelgroepen in beeld komen. De middeninkomens, jongeren en ouderen zijn de nieuwe doelgroepen die de mensen in het veld meer zien binnenkomen. De medewerkers van het gebiedsteam zien mensen die nu net nog rond kunnen komen en de ouderen steeds meer worstelen in huizen met vaak hoge energielasten. Dat wordt nog eens versterkt door digitalisering: het wordt steeds makkelijker om online allerlei schulden aan te gaan zonder dat je daar de gevolgen van overziet (dat speelt met name bij jongeren). Bij minder digitaal vaardige mensen geldt juist dat ze allerlei mogelijke oplossingen mislopen omdat ze de online informatie en mogelijkheden missen. De deelnemers zijn het erover eens dat de armoedeproblematiek zal toenemen: de problematiek wordt zwaarder, er komen nieuwe doelgroepen bij en er zijn nieuwe oorzaken voor armoede aan het ontstaan.

Aan de andere kant zijn er ook positieve ontwikkelingen. Vanuit het Rijk is er steeds meer aandacht voor armoede en bestaanszekerheid. De deelnemers hebben er echter geen vertrouwen in dat zich dat ook vertaalt in ruimere regelingen voor mensen in armoede. De ervaring tot nu toe is dat er alleen incidentele gelden bijkomen (energietoeslag), maar dat er geen structurele aanvullingen beschikbaar komen. Bovendien moet de gemeente er vaak zelf geld voor bijleggen. Wat ook een positieve ontwikkeling kan zijn, is dat de stijging die tot dusver werd verwacht nog niet in de cijfers terug te zien is: zou het dan toch meevallen? De deelnemers zijn hier niet eenduidig over. De medewerkers het dichtst bij de doelgroep zien een toename van meer complexe casussen en aanmeldingen.[23] Ook bij de fondsen loopt het aantal

[23] Na de werksessie zijn nieuwe cijfers beschikbaar gekomen uit het CBS-schuldendashboard. Dat laat een grote stijging van huishoudens met problematische schulden zien tussen 2021 en 2023.

aanmeldingen op. Anderen zien de toename in cijfers nog niet terug. Van de positieve ontwikkelingen geven de deelnemers aan dat het erg onzeker is of dat zich zal voordoen. Bovendien: als het allemaal meevalt, dan zijn er nu nog steeds genoeg schrijnende situaties en moeten alle zeilen bijgezet worden om wie nu in armoede zit te ondersteunen.

Een laatste ontwikkeling waarvan alle deelnemers aangeven dat het invloed gaat hebben, is de voorgenomen ontvlechting van de werkmaatschappij 8KTD. Dat zal niet direct effect hebben op de armoede onder inwoners, maar wel veel invloed hebben op de uitvoering van het beleid.

5.2 Gevolgen in beeld

De deelnemers hebben verkend wat de gevolgen van de ontwikkelingen kunnen zijn voor beleid, uitvoering, het maatschappelijk middenveld en doelgroep. Bij uitvoering gaat het om de uitvoerders op het gemeentehuis, bij het maatschappelijk middenveld gaat het om de organisaties die zelf actief zijn (de stichtingen en fondsen, Humanitas, Suska, Voedselbank) of een opdracht hebben van de gemeente (Kearn).

Als het gaat om de toename van de armoedeproblematiek dan is het onderscheid in de oorzaak van die verzwaring (ernstiger armoede, meer doelgroepen in armoede of nieuwe oorzaken) eigenlijk vooral voor de koers van het beleid relevant. Je zou je beleid willen inrichten op de te verwachten doelgroepen en de aard van de problematiek - passende regelingen voor iedere doelgroep. Voor de uitvoering zullen de gevolgen gelijk zijn: in alle gevallen zullen ze te maken krijgen met meer complexe casussen of nieuwe casussen. Dat betekent in alle gevallen dat er meer tijd en geld gemoeid is met de afhandeling en dat er behoefte ontstaat aan specialisten per doelgroep of soort problematiek. Als er niet meer tijd en geld beschikbaar is, betekent het dat er prioriteiten gesteld moeten worden. De verwachting is dat de gemeente dan vooral tijd zal besteden aan de meer complexe casussen en dat de minder zware gevallen zichzelf vaker zullen moeten redden. Voor de organisaties in het maatschappelijk middenveld betekent deze ontwikkeling dat zij in het aanbieden van hun diensten andere keuzes zullen maken: andere producten om te vergoeden bijvoorbeeld. Maar ook: als de gemeente de lichtere gevallen niet meer kan helpen, verwachten zij dat er een groter beroep gedaan wordt op vrijwilligers - die krijgen meer en zwaardere casussen dan nu.

Voor de doelgroep zal het gevolg zijn dat er vaker crisis is en de doelgroep meer behoefte zal hebben aan professionele ondersteuning. Hoe langer de armoede duurt en hoe meer mensen er in armoede leven, hoe groter de kans dat het eigen netwerk niet meer kan ondersteunen, omdat ook daar de armoedeproblematiek erger is geworden.

Figuur 2: Gevolgen voor beleid, uitvoering, middenveld en doelgroep

De ontvlechting van de werkmaatschappij 8KTD biedt een aantal kansen en een aantal risico's voor de toekomst. Een eerste kans is dat er beleid gemaakt kan worden voor de context van de eigen gemeente. Nu de armoedeproblematiek in beide gemeenten verschilt, kan dat een voordeel zijn. Tegelijk zijn de deelnemers terughoudend: de verwachting is dat er de eerste jaren vooral veel tijd en energie verloren zal gaan aan het inrichten van nieuwe werkprocessen en het wennen aan de nieuwe organisatie: kans op nieuw en gericht beleid, maar geen tijd om dat te schrijven. Dat geldt ook voor de uitvoering. Dat er nu op kleinere schaal gewerkt kan worden biedt wel weer voordelen, zowel in de uitvoering als voor de doelgroep. Dat is voor het maatschappelijk middenveld wisselend: voor de partijen die regionaal opereren betekent het extra afstemming en extra contacten. Voor de partijen die binnen de gemeente werken is het wel weer voordelig.

Mocht de problematiek minder toenemen dan verwacht of komen er vanuit het Rijk betere regelingen voor de inwoners, dan is de verwachting van de deelnemers dat het de gemeente de gelegenheid geeft om beleid en uitvoering goed op orde te brengen, mits er ook voldoende geld beschikbaar komt voor de gemeenten. De doelgroep zal daar ook van profiteren: voor zowel gemeente als inwoners betekent het een kans om meer vooruit te kijken en minder ad-hoc oplossingen in te zetten. Het maatschappelijk middenveld zal zich dan meer kunnen terugtrekken en verwacht dat er minder beroep op hen gedaan zal worden. Zij kunnen zich inzetten voor andere maatschappelijke vragen.

5.3 Knelpunten en kansen voor de toekomst

De verwachting van beleidsmedewerkers, uitvoerders en maatschappelijke organisaties is dat de armoedeproblematiek gaat toenemen. Er is nu geen gericht armoedebeleid, anders dan de uitspraak: activerend armoedebeleid. Tot nu toe lukt het om alle regelingen te bekostigen. Als het aantal aanvragen toeneemt, zal er steeds creatiever geschoven moeten worden met geld. De organisatie heeft goed zicht op ontwikkelingen in de aanvragen en de budgetten en kan dat bijhouden.

Als de problematiek zal toenemen, vraagt dat van de uitvoering voldoende tijd en specialisatie voor de zwaardere casussen. Of er tijd komt voor gericht beleid en volle aandacht op de uitvoering is

met het oog op de ontvlechting onzeker - de kans is groot dat er veel tijd en energie nodig zal zijn voor het inrichten van nieuwe werkprocessen. Er is een sterk middenveld, maar daar is nog geen actieve sturing op en niet alle partijen werken even goed samen.

Op dit moment hebben de inwoners van Achtkarspelen weinig kennis over de beschikbare regelingen en de houding is: we lossen het zelf wel op. Tegelijk is de gemeente de belangrijkste informatiebron over de regelingen voor de inwoners. Inwoners redden zichzelf er niet mee: de regelingen zijn ingewikkeld om aan te vragen, ondanks een aantal maatregelen om het voor bijvoorbeeld de bijstandsgerechtigden makkelijk te maken. Regelingen die wel makkelijk zijn aan te vragen, zoals de energietoeslag en de regionale fondsen, hebben een groter bereik dan de regelingen van de gemeente zelf. Komt er een grote toestroom aan aanvragen, dan is het budget niet langer toereikend.

Hier lijkt een knelpunt te ontstaan: er is geen grote inzet op preventie, mensen vinden het al moeilijk om nu de regelingen te vinden en de kans bestaat dat de gemeente straks vooral tijd heeft voor de moeilijke gevallen en mensen zich langer zelf moeten redden. Een aangrijpingspunt zou zijn om in te zetten op preventie en het verhogen van het bereik van de regelingen (door het aanvragen te vergemakkelijken). Daarmee wordt het voor inwoners makkelijker om zichzelf te redden. Preventie vraagt een gerichte inzet, passend bij de doelgroep en problematiek in Achtkarspelen - een focus die nu nog ontbreekt in het beleid.

De ontvlechting biedt als kans dat het lokale netwerk makkelijk te overzien is, met de sterke partners die daar actief zijn zou de gemeente daar actief op kunnen inzetten - een tweede aangrijpingspunt. Maar, het risico bestaat dat de eerste periode vooral het proces van ontvlechten zelf veel tijd en aandacht van de medewerkers zal vragen.

6. Bevindingen armoedebeleid Achtkarspelen

Dit hoofdstuk geeft een antwoord op de onderzoeksvragen en bevat de belangrijkste bevindingen uit het onderzoek naar het armoedebeleid in de gemeente Achtkarspelen. De centrale vraag uit het onderzoek was: *In hoeverre is het armoedebeleid van Achtkarspelen effectief en uitgevoerd conform beleid? Wat betekent dit voor de toekomst, waarin een situatie van stijgende armoede en een groter beroep op gemeentelijke hulp wordt verwacht?*

6.1 Beleid: wel richting, geen doelen

De gemeente Achtkarspelen voert een activerend armoedebeleid, dat wil zeggen dat het doel is dat mensen gestimuleerd worden actief mee te doen in de samenleving. Het armoedebeleid is onderdeel van het beleid sociaal domein, alleen voor schulddienstverlening is een aparte beleidsnotitie gemaakt. De basis voor het beleid is geen analyse van de doelgroepen of problematiek, maar eerder een financiële analyse en een analyse van de transitie sociaal domein. Voor armoede zijn geen specifieke, concrete of meetbare doelen opgesteld - er is alleen een gewenst resultaat genoemd en een werkwijze op hoofdlijnen uitgedacht. Er is daarom ook geen monitoring op het niveau van de beleidsdoelen. In de voorwaarden voor de instrumenten komt het activerende karakter van het beleid terug. Als het gaat om de verschillende taakvelden in het armoedebeleid, dan valt op dat als het gaat om preventie er maar weinig instrumenten zijn en dat als het gaat om de participatieregelingen er geen eigen regelingen van de gemeente zijn, maar er alleen verwezen wordt naar landelijke/regionale voorzieningen.

6.2 Uitvoering: alles is er, regie en toegang kunnen beter

De uitvoering van de regelingen is vooral belegd bij team Verstrekkingen en voor een klein deel bij het team Belastingen. Schulddienstverlening is een apart team en als het gaat om preventie en vroegsignalering is het Gebiedsteam actief. Daarbij heeft de gemeente ook Kearn een opdracht gegeven. Daarnaast zijn er allerlei andere partijen actief om inwoners te ondersteunen: de Voedselbank, Suska, Humanitas, Stichting Leergeld, Jeugdfonds Sport & Cultuur en het Volwassenenfonds. Het is voor de partijen over het algemeen duidelijk wie welke taken uitvoert. Het gebiedsteam en Kearn werken vraaggericht, kijken breed naar ondersteuningsmogelijkheden en helpen inwoners bij de toegang tot minimaregelingen, fondsen en/of schulddienstverlening. Team Verstrekkingen, team Schulddienstverlening, Suska, Humanitas en de Voedselbank zijn globaal op de hoogte van wat elke partij doet en verwijzen koud naar elkaar door. Stichting Leergeld, Jeugdfonds Sport & Cultuur en het Volwassenenfonds zijn met elkaar verweven door gebruik van systemen en samenwerking.

Als het gaat om taken op het gebied van formulierenhulp / financiële ondersteuning van huishoudens, dan zijn zowel het gebiedsteam, Kearn, Suska als Humanitas actief. Alle partijen bieden vormen van ondersteuning bij het invullen van formulieren en bij de administratie. Het is afhankelijk van waar een inwoner zich meldt, welke partij de dienst levert. In het geval van Humanitas en Suska is dat geen probleem: beide zijn vrijwilligersorganisaties met een vaste subsidie en op deze manier valt er voor inwoners iets te kiezen. Daarbij voert Humanitas langlopende trajecten uit en

komt bij de mensen thuis, Suska ondersteunt alleen eenmalig en op locatie. Het is voor zowel het gebiedsteam als voor Suska niet helemaal helder welke rol Kearn precies heeft bij financiële ondersteuning.

Voor de inwoners betekent dit alles dat er vele loketten zijn en dat dezelfde, complexe informatie op veel plaatsen moet worden aangeleverd. Zowel de toegang tot de regelingen als de ondersteuning bij het aanvragen ervan is versnipperd. Daarbij is de ene regeling makkelijker aan te vragen dan de andere en is het vaak niet mogelijk om digitaal aan te vragen. Ook professionals vinden het aanvragen niet altijd makkelijk.

6.3 Effect: bereik blijft achter

De gemeente heeft zicht op het gebruik van de regelingen en kan de ontwikkelingen daarin volgen. Het budget is toereikend, binnen de kostenplaatsen kan geschoven worden, waardoor overschot bij de ene regeling ingezet kan worden op een tekort bij de andere regeling. De gemeente heeft niet voor alle regelingen zicht op de omvang van de doelgroep. Voor een aantal regelingen is een schatting gemaakt, maar over de omvang van de doelgroep en het bereik van de regelingen wordt niet gerapporteerd. Op basis van een analyse van het gebruik van de regelingen en de schatting van de doelgroep door de gemeente en de onderzoekers wordt een verschil in het bereik van de minimaregelingen zichtbaar: de energietoeslag en de kwijtschelding kennen een hoog bereik, de overige minimaregelingen kennen een laag bereik. Van de participatieregelingen heeft Stichting Leergeld een hoog bereik, voor de andere regelingen is dit moeilijker in te schatten, maar relatief veel lager. Zeker het Volwassenenfonds is nog weinig gebruikt.

Voor inwoners geldt dat de regelingen die er zijn ook echt een bijdrage leveren om te kunnen rondkomen. Over het algemeen zijn de inwoners positief over de bejegening door de gemeente, een enkele inwoner voelt zich niet correct bejegend. Er is veel onbekendheid over de regelingen: de inwoners kunnen de regelingen niet benoemen en weten ook niet altijd of zij een regeling hebben gebruikt of niet. Meestal herkennen ze de namen van de regelingen wel als er gericht naar wordt gevraagd. Inwoners geven aan dat zij regelingen niet aanvragen omdat ze ze niet kennen, het idee hebben er geen recht op te hebben of moeite hebben om de aanvraag in te vullen of er hulp bij te vragen. Een heel aantal inwoners geeft aan de problemen op een andere manier te willen oplossen, in het eigen netwerk. Wat opvalt is dat de inwoners die een bijstandsuitkering hebben beter bekend zijn met de participatieregelingen dan de inwoners zonder bijstandsuitkering, alleen het Volwassenenfonds is minder bekend.

6.4 Toekomst: niet klaar voor toename armoede

De ervaringen van inwoners laten zien dat de gemeente Achtkarspelen een risico loopt als de armoedeproblematiek zal toenemen: niet alleen is er een grote doelgroep die maar net kan rondkomen, er is daarnaast ook nog eens een laag opleidingsniveau en een cultuur van onderling oplossen. Tegelijk is er onbekendheid met de mogelijkheden die de gemeente biedt en is het aanvragen ervan ingewikkeld en versnipperd. Actieve inzet op het voorkomen van armoede en het verhogen van het bereik van de regelingen door de toegang eenvoudiger te maken, zou een goede

vervolgstap zijn. Er is een sterk middenveld dat nog beter ingezet kan worden. Dat zal zeker nodig zijn als de problematiek toeneemt en de gemeente vooral aandacht zal moeten besteden aan de zwaardere casussen. De ontvlechting is daarbij een risico: er zal een periode van opnieuw inrichten van werkprocessen ontstaan waardoor er minder tijd en aandacht is voor de uitvoering zelf.

Bijlagen

Bijlage 1 Overzicht respondenten

Geïnterviewde personen

Beleidsmedewerkers / accounthouder participatieregelingen, teamleider en consulenten inkomen, gebiedsteam / uitvoerders vroegsignalering, Leergeld Friesland Oost, Jeugdfonds Sport & Cultuur, Volwassenenfonds, Humanitas, Voedselbank, Suska, Kearn, ervaringsdeskundige, financiële administratie en de wethouder.

Deelnemers terugkoppelsessie

Beleidsmedewerkers, ervaringsdeskundige, medewerker financiën, teamleider en consulenten inkomen.

Deelnemers werksessie

Raadsleden (5), beleidsmedewerkers, medewerker Kearn, medewerker gebiedsteam, medewerker voedselbank, medewerker jeugdsportfonds Sport & Cultuur en ervaringsdeskundige.

Bijlage 2 Geraadpleegde documenten

Mei-inoar trochpakke! Coalitieakkoord 2018-2022
Mei-inoar Bestuursakkoord Achtkarspelen 2022-2026
Beleidskader Sociaal Domein 2019-2022 8K en Tdiel
Beleidsplan participatie 2022-2026
Beleidsplan integrale schulddienstverlening 2020-2024 8K en Tdiel
Beleidsplan Armoedebestrijding 2015-2018
Beleidsplan schulddienstverlening 2017-2020
Verordening Maatschappelijke Participatieregeling 2021
Verordening Individuele Inkomenstoeslag Participatiewet (Kansregeling) 2022
Beleidsregels tegemoetkomingen kosten kinderopvang 2021
Beleidsregels Studietoeslag 2022
Beleidsregels eenmalige energietoeslag 2022
Beleidsregels compensatie eigen risico Zorgverzekeringswet 2020
Beleidsregels collectieve ziektekostenverzekering AV Frieso compleet 2022
Beleidsregels Bijzondere Bijstand 2016 en 2023
Aansluitovereenkomst Volwassenenfonds 2022
Overeenkomst Landelijk Convenant Vroegsignalering
Werkproces Vroegsignalering 8K en Tdiel
Geldgids-gemeente-achtkarspelen
Communicatiematrix en planning
Subsidieaanvraag Kearn, onderdeel preventieve schuldhulp
Voortgangsrapportage schulddienstverlening Achtkarspelen 2021
Rapportage bijzondere bijstand en minimaregelingen 2020 t/m 2023
Rapportage BUIG april 2023
Rapportage BUIG juni 2023
Rapportages Volwassenenfonds 2022 en Q1 2023
Subsidiebeschikkingen Leergeld en Jeugdfonds 2020 t/m 2023

Bijlage 3 Verantwoording telefonische interviews

De steekproef

De werkmaatschappij heeft de adressen van alle inwoners van Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel aangeleverd die in 2022 de energietoeslag hebben ontvangen. Om dit te mogen doen hebben de rekenkamercommissie en de Parma Groep een verwerkersovereenkomst conform de AVG opgesteld. De Parma Groep heeft een gestratificeerde steekproef van 120 inwoners getrokken: 30 inwoners van Achtkarspelen zonder bijstandsuitkering, 30 inwoners van Achtkarspelen met een bijstandsuitkering, 30 inwoners van Tytsjerksteradiel zonder bijstandsuitkering en 30 inwoners van Tytsjerksteradiel met een bijstandsuitkering. Deze 120 inwoners hebben namens de rekenkamercommissie een aankondigingsbrief ontvangen.

Het telefonisch enquêteren

Voor het onderzoek is een belscript ontwikkeld. Het belscript bestond uit gesloten en open vragen. De gesprekken duurden gemiddeld ruim 30 minuten. Tijdens het gesprek werd het belscript door de enquêteur ingevuld. Nadat het gesprek was afgerond, heeft de enquêteur alle vragen in het belscript nog eens nagelopen en toelichtingen opgeschreven. Als een inwoner zich niet wilde uitlaten over een vraag, dan sloeg de enquêteur deze vraag over.

De respons

De aankondigingsbrief leidde tot twee afmeldingen voor het onderzoek. De enquêteurs hebben in totaal 56 inwoners aan de telefoon gekregen: 16 inwoners wilden niet meewerken aan het interview en 40 inwoners werkten wel mee. Van de inwoners die zijn bereikt, werkte 69% mee aan het interview. De verdeling was: 8 inwoners met een bijstandsuitkering uit Achtkarspelen, 11 inwoners zonder een bijstandsuitkering uit Achtkarspelen, 11 inwoners met een bijstandsuitkering uit Tytsjerksteradiel en 10 inwoners zonder een bijstandsuitkering uit Tytsjerksteradiel.

aantal adressen	**120**	
onbruikbaar (geen nummer, fout nummer, bewindvoerder, overleden, verhuisd, geen NL, etc.)	15	
3x geen gehoor	8	
niet bereikt of minder dan 3 pogingen ondernomen (adressen over)	39	
bereikt	58	
weigering vooraf	2	
weigering telefonisch	16	
totaal aantal weigeringen	18	31%
respons	40	69%

Bijlage 4 Normenkader

Thema: Beleid		
Norm: rood = niet voldaan, oranje = deels voldaan, groen = voldaan		Toelichting
Er is recent beleid voor preventie en vroegsignalering, inkomensondersteuning, participatieregelingen en schulddienstverlening		Er is geen specifiek armoedebeleid of beleid gericht op preventie. Er is wel beleid voor schulddienstverlening, aandacht voor vroegsignalering en minimaregelingen.
Er ligt een consistente beleidstheorie aan het beleid ten grondslag		Er is geen uitgewerkt mensbeeld of consistente set aan veronderstellingen. De gemaakte keuzes zijn vooral financieel gedreven.
Er zijn instrumenten gekoppeld aan het beleid		Er zijn wel instrumenten, maar vooral als het gaat om preventie zijn er maar weinig instrumenten.
Er ligt een doelgroepenanalyse ten grondslag aan het beleid		Er is enig zicht op de omvang van de doelgroepen, maar dat is niet leidend voor de gemaakte keuzes.
Het beleid is in lijn met het bredere beleid sociaal domein		Er is integraal beleid sociaal domein, waarbij integraliteit niet is uitgewerkt. Er is wel apart beleid voor schulddienstverlening.
Er zijn beleidsdoelen geformuleerd		Er zijn 4 algemene doelen en 5 principes voor de werkwijze geformuleerd. Deze gaan niet specifiek over armoede.
De beleidsdoelen zijn concreet en meetbaar geformuleerd		De beleidsdoelen zijn niet concreet en meetbaar.
Thema: Uitvoering		
Voor elke regeling is een toegang ingericht		Er is een toegang ingericht voor elke regeling.
De toegang tot elke regeling is afgestemd op de doelgroepen		De toegang tot de regelingen is niet afgestemd op de doelgroepen. Voor de inwoner zijn er vele loketten en bij elk loket moeten telkens overlappende gegevens aangeleverd worden. Ondersteuning bij het aanvragen is versnipperd georganiseerd.
Elke uitvoerder weet hoe de toegang is ingericht en helpt inwoners op de juiste manier bij de toegang		Het gebiedsteam en Kearn kijken breed naar ondersteuningsmogelijkheden, de andere uitvoerders en maatschappelijke partners voeren vooral de eigen diensten uit.

Voor elke regeling is een werkproces ingericht dat aansluit op de bedoeling van de regeling		Er is een werkproces voor vroegsignalering en voor elke inkomensregeling en er wordt gewerkt aan het up to date maken en houden van werkprocessen. De fondsen hanteren werkprocessen conform hun eigen landelijke richtlijnen.
De uitvoerders worden voldoende gefaciliteerd om de regelingen conform de bedoeling uit te voeren		Er is een toetssysteem ingericht om de kwaliteit van de afhandeling van aanvragen inkomensondersteuning te borgen. Er zijn voldoende mensen om het werk uit te voeren, maar de processen zijn niet efficiënt ingericht. Voor vroegsignalering is voldoende tijd vrijgemaakt.
De regelingen worden conform de bedoeling uitgevoerd		Ondanks de omgekeerde toets is een echt integrale werkwijze in de praktijk nog altijd moeilijk. Vroegsignalering wordt conform de bedoeling uitgevoerd.
De regelingen zijn begrijpelijk voor de inwoners		De regelingen zijn te complex voor veel inwoners. Veel inwoners hebben hulp nodig. Zelfs professionals vinden het complex.
De toegang tot regelingen sluit aan bij de leefwereld van inwoners		Zowel de toegang als de ondersteuning is versnipperd georganiseerd.
De rolverdeling van de uitvoerders is duidelijk		Het is helder wie welke instrumenten uitvoert. Het is niet helemaal duidelijk wie welke ondersteuning uitvoert.
In de uitvoering neemt elke uitvoerder de afgesproken rol op zich		De uitvoerders nemen de afgesproken rol op zich, maar de samenwerking tussen Kearn, het gebiedsteam en Suska verloopt stroef.
Er is een overlegstructuur tussen uitvoerders onderling en tussen uitvoerders en de gemeente		Er is bilateraal overleg tussen de gemeente en de uitvoerders. Op projectniveau en casusniveau wordt overleg gevoerd, maar er is geen structurele overlegstructuur.
De gemeente voert een doeltreffende procesregie		De armoedetafels zijn recent weer opgestart, maar de informatie beperkt zich tot algemene informatie over wie wat doet. De fondsen, Kearn, Humanitas en de Voedselbank willen meer inhoudelijke afstemming en regie op samenwerking door de gemeente.
De samenwerking draagt bij aan de beleidsdoelen		De samenwerking verloopt niet optimaal, waardoor de dienstverlening nog niet voldoende integraal is.
Thema: Doelbereiking		
Het gebruik van de regelingen is inzichtelijk		Van minimaregelingen wordt elke maand een rapportage gemaakt over gebruik en benutting van het budget, van kwijtschelding en AV-Frieso kan dat gemakkelijk opgezocht worden in de systemen. Leergeld levert jaarlijks, Jeugdfonds en Volwassenenfonds elk kwartaal, cijfers over het bereik van het aantal inwoners.

Het bereik van de regelingen is inzichtelijk		Van de meeste regelingen is de omvang van de doelgroep niet bekend. Voor drie regelingen schat de gemeente de omvang van de doelgroep in (voor de overige regelingen niet). Over bereik wordt niet gerapporteerd.
Het beschikbare budget voor de uitvoering van de regelingen is inzichtelijk		Er wordt op het niveau van regeling begroot, er is een realtime zicht op de benutting.
Het budget wordt realistisch begroot		Bij afwijkingen t.o.v. de begroting wordt een begrotingswijziging doorgevoerd. Er wordt niet voor elke regeling realistisch begroot als er een beleidswijziging plaatsvindt.
Het budget is toereikend		Er kan binnen het taakveld inkomensondersteuning geschoven worden met budget zonder tussenkomst van college of raad. In dat taakveld vallen ook de BUIG-uitkeringen. Tekorten kunnen altijd binnen het taakveld worden aangevuld met overschotten van andere budgetten.
De instrumenten vormen een deel van de oplossing voor de problemen van inwoners		Ja, voor het merendeel zijn de regelingen een deel van de oplossing voor het armoedeprobleem.
De inwoners voelen zich correct bejegend door uitvoerders		Inwoners zijn tevreden over het contact, maar een kleine minderheid is ook zeer ontevreden over de bejegening.
De beleidsdoelen worden gemonitord		Nu de beleidsdoelen niet meetbaar zijn geformuleerd, is er geen monitoring op het bereiken van de doelen. Wel zijn er allerlei data beschikbaar, maar niet gekoppeld aan de doelen.
De beleidsdoelen worden bereikt		Zowel in de uitgangspunten voor het beleid, als de voorwaarden voor de regelingen als de opvattingen van de uitvoerders komt het activerende armoedebeleid terug.

Bijlage 5 - factsheets

1. *Armoede in Achtkarspelen*
2. *Regelingen in Achtkarspelen*
3. *Beleving inwoners*

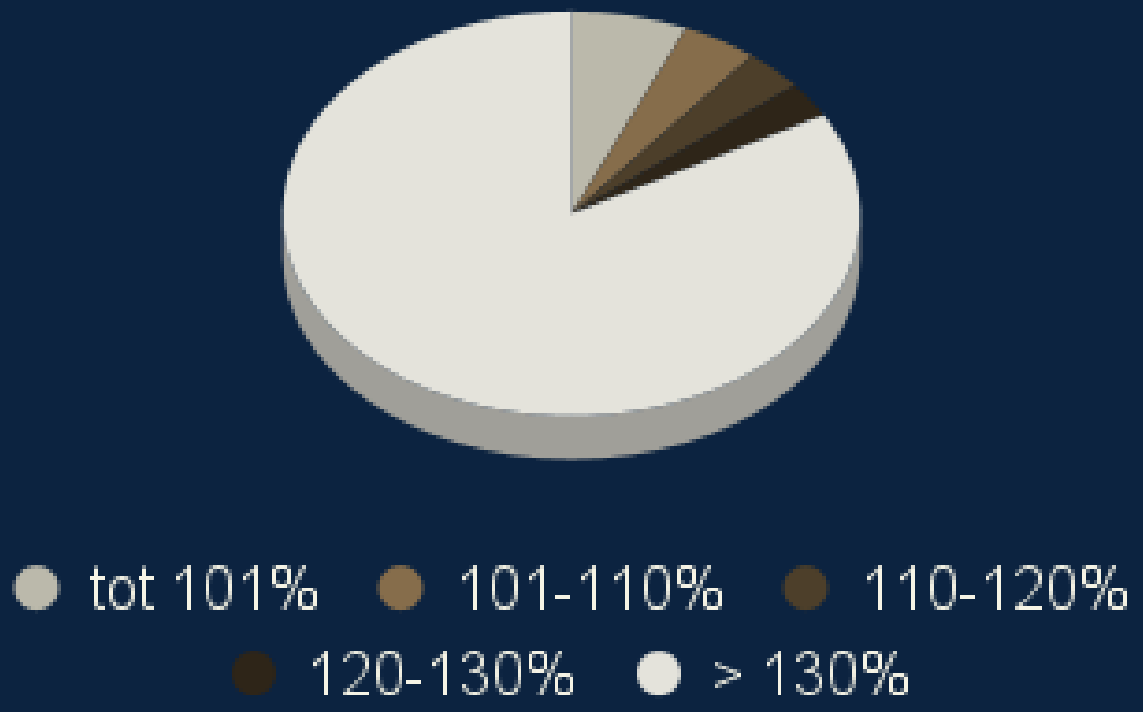
1. Armoede in Achtkarspelen

1.1	Huishoudens en inkomen
1.2	Kinderen in armoede
1.3	Huishoudens met problematische schulden
1.4	Instromers in de problematische schulden

Deze factsheets zijn gemaakt om u een beeld te geven van de aard en omvang van de armoedeproblematiek in de gemeente Achtkarspelen. Kenmerken van de inwoners van Achtkarspelen zijn vergeleken met die van de inwoners van de provincie Fryslân en van Nederland.

1.1 Huishoudens en inkomen (1/2)

Totaal aantal huishoudens	**11.800**
Inkomen tot 101%	767
Inkomen 101-110%	500
Inkomen 110-120%	393
Inkomen 120-130%	343
Tot. inkomen tot 130%	***1.982***
Inkomen boven 130%	9.818

Bron: CBS 2021
Bewerkt door Parma Groep

1.1 Huishoudens en inkomen (2/2)

	Achtkarspelen	Fryslân	Nederland
Huishoudens met een inkomen tot 120% (% van aantal huishoudens) Bron: CBS 2021	14.0%	13.3%	12.7%
Personen met een bijstandsuitkering (per 10.000 inwoners) Bron: CBS 2021	366	437	431
Huishoudens met een bijstandsuitkering (% van aantal huishoudens) Bron: CBS nov 2022	4.0%	5.0%	4.8%
Alleenstaanden met bijstandsuitkering (% van alleenstaanden) Bron: CBS dec 2021	8.5%	9.9%	8.7%
Beroepsbevolking met laag onderwijsniveau* (per 1.000 inwoners van 15-74 jaar) Bron: CBS 2022	193	156	147

**Onderwijs op het niveau van basisonderwijs, het vmbo, de eerste leerjaren van havo/vwo en de entreeopleiding, de voormalige assistentenopleiding (mbo1).*

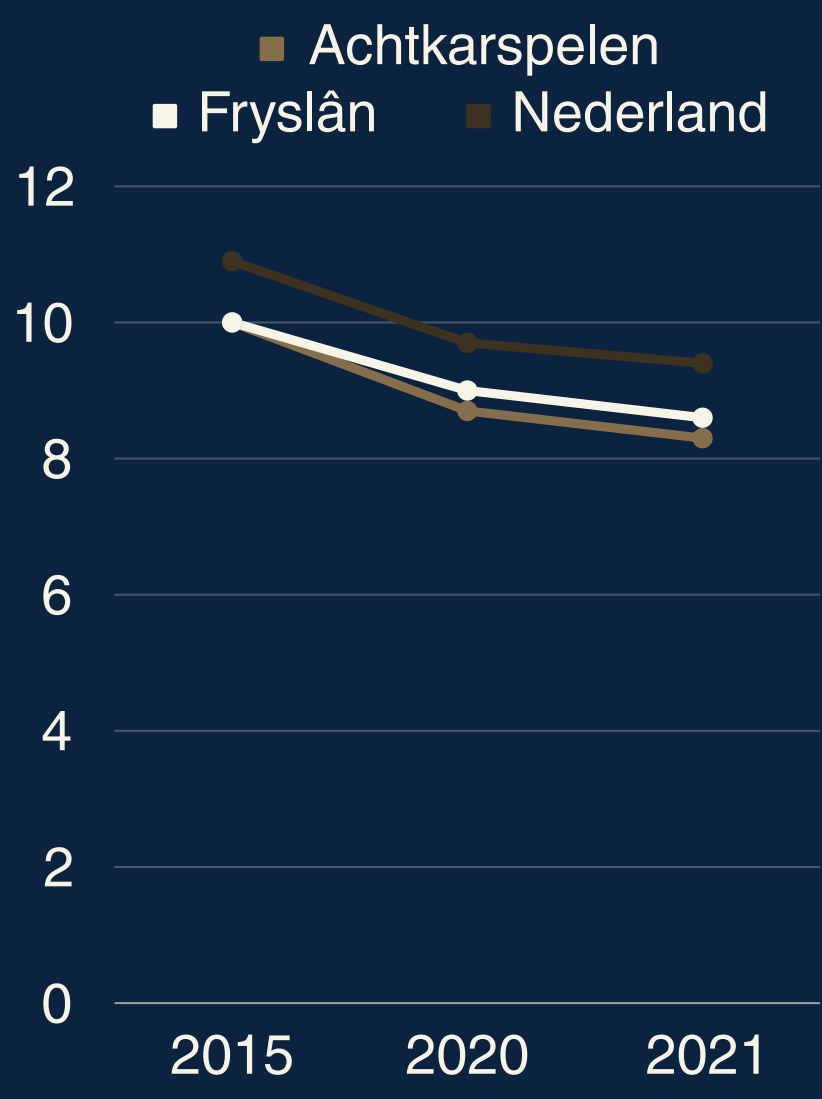
1.2 Kinderen in armoede

Percentage kinderen in armoede*
(t.o.v. alle kinderen 0-18 jaar)

**Armoede is gedefinieerd als een huishoudinkomen dat lager ligt dan 120% van het sociaal minimum.*

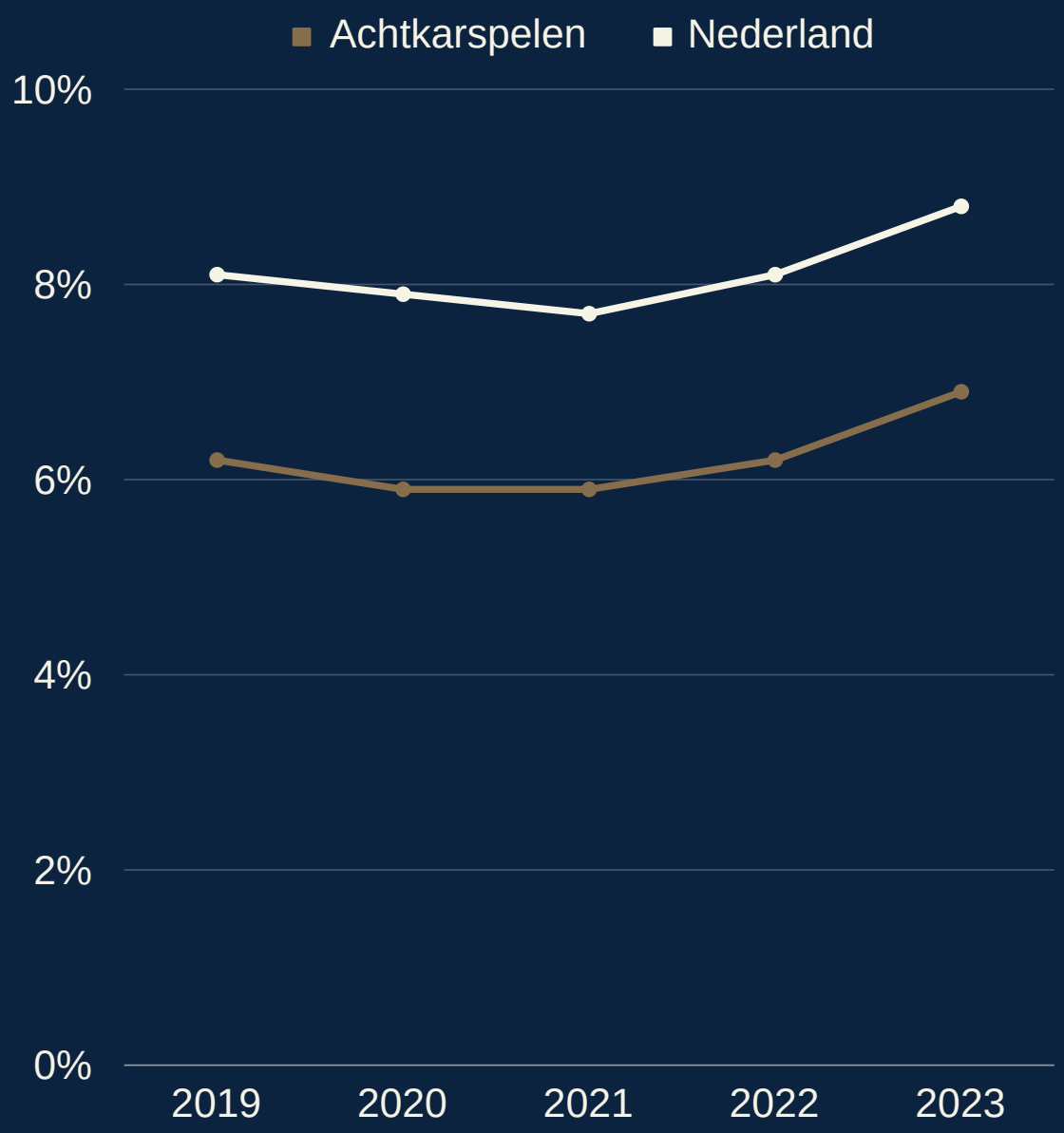
	Achtkarspelen	Fryslân	Nederland
2015	10.0%	10.0%	10.9%
2020	8.7%	9.0%	9.7%
2021*	8.3%	8.6%	9.4%

**Gebaseerd op voorlopige cijfers.*

Bron: NJI
Bewerkt door Parma Groep

1.3 Huishoudens met problematische schulden*

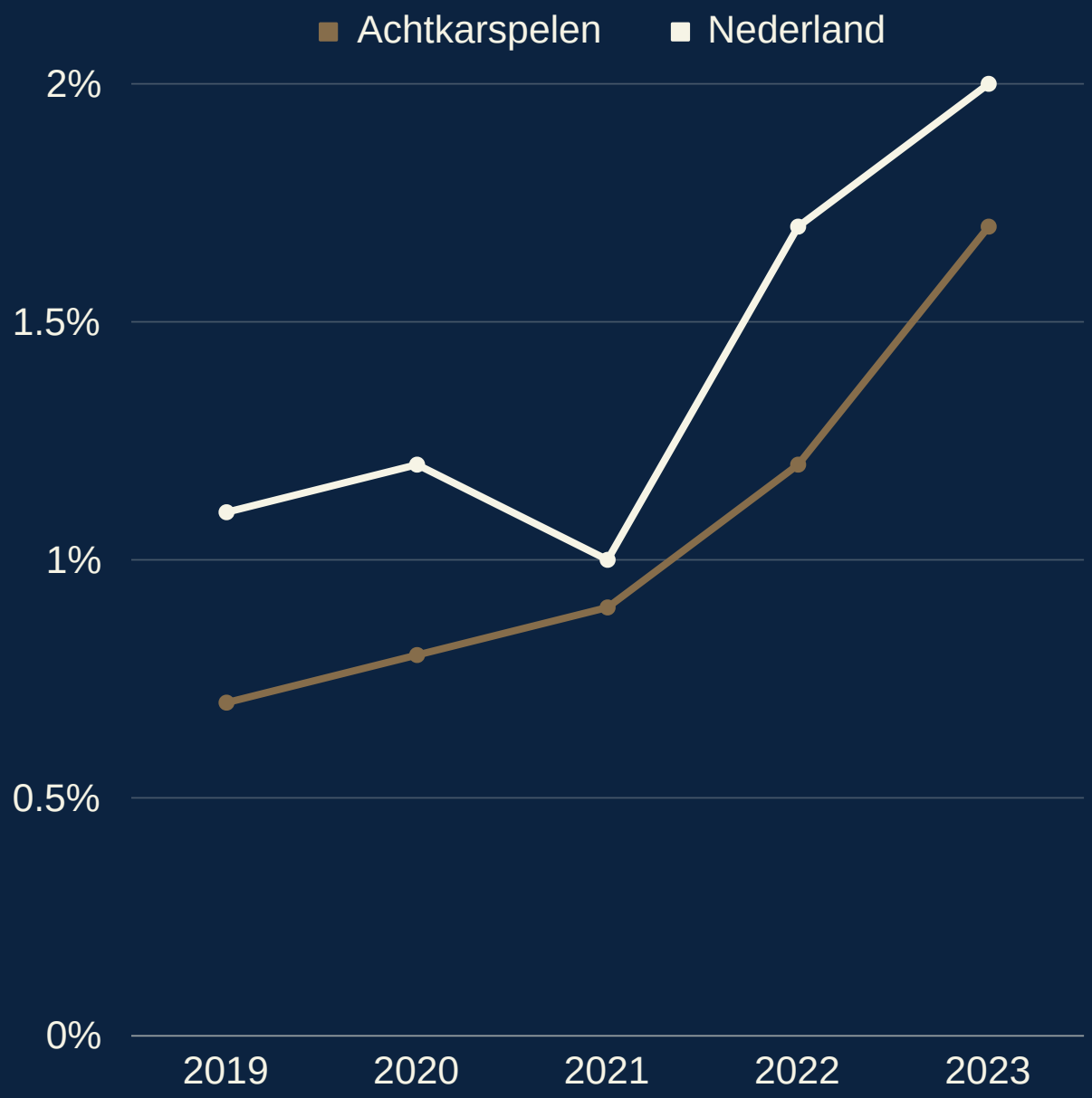

In Achtkarspelen had in 2023 6.9% van de huishoudens geregistreerde problematische schulden. Dat zijn 830 huishoudens. In Nederland had 8.8% van de huishoudens geregistreerde problematische schulden. Het percentage van huishoudens met geregistreerde problematische schulden ligt in Achtkarspelen dus lager dan het landelijk gemiddelde, maar Achtkarspelen volgt wel de landelijke stijging in aantal huishoudens met geregistreerde problematische schulden.

*De uitgebreide definitie per registratie van problematische schulden leest u hier, op tabblad ‘definitie geregistreerde problematische schulden’.

Bron: CBS 2023

1.4 Instromers in de problematische schulden

Bron: CBS 2023

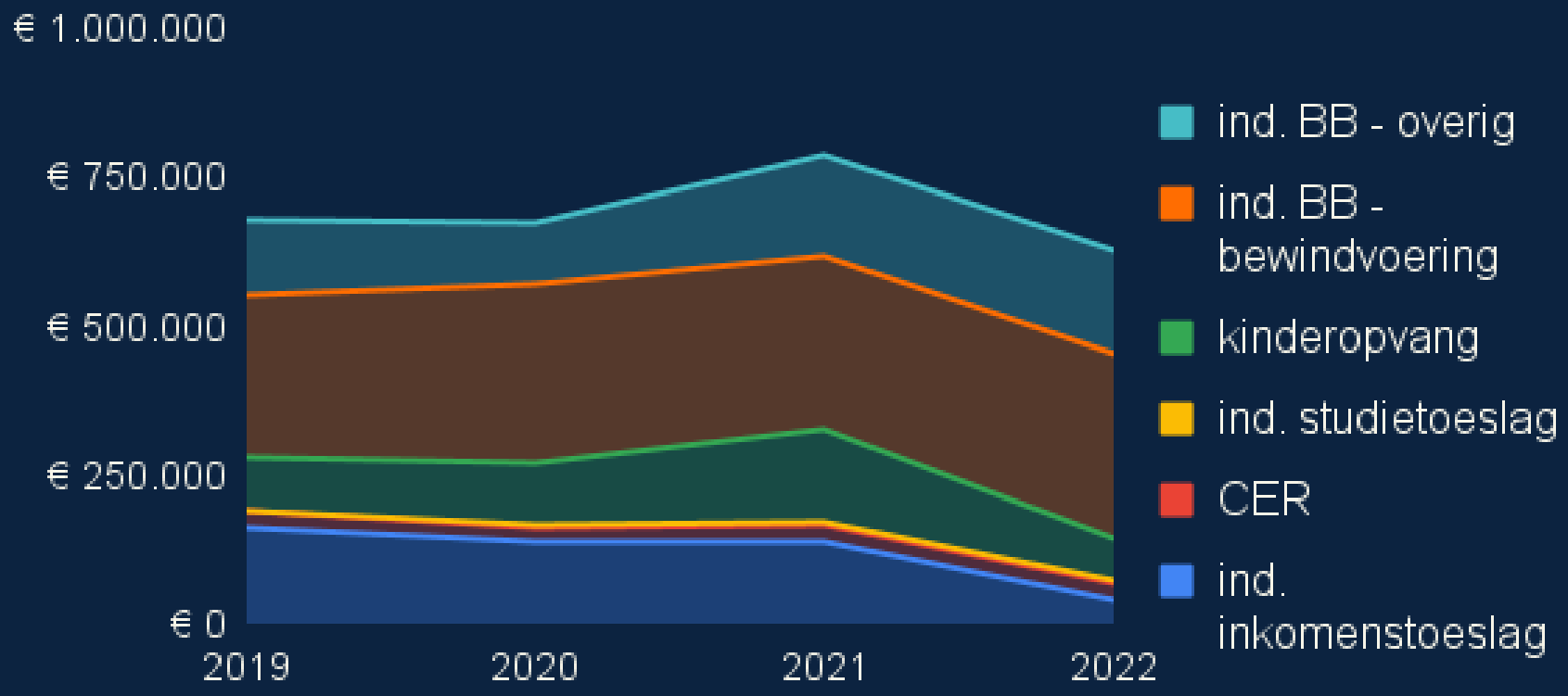
In Achtkarspelen stroomde in 2023 1.7% van de huishoudens in de geregistreerde problematische schulden. Dat zijn 190 huishoudens. In Nederland stroomde 2.0% van de huishoudens in de geregistreerde problematische schulden. Het percentage van huishoudens met geregistreerde problematische schulden ligt in Achtkarspelen dus lager dan het landelijk percentage, maar Achtkarspelen volgt wel de landelijke stijging.

2. Regelingen Achtkarspelen

2.1 Bijzondere bijstand - totaal
2.2 Individuele bijzondere bijstand
2.3 Individuele inkomenstoeslag (KANS-regeling)
2.4 Compensatie Eigen Risico
2.5 Individuele studietoeslag
2.6 Tegemoetkoming kosten kinderopvang
2.7 Energietoeslag
2.8 Collectieve ziektekostenverzekering: AV-Frieso
2.9 Kwijtschelding gemeentelijke belastingen

2.1 Bijzondere bijstand

Bijzondere bijstand is een kostenplaats waaronder de meeste minimaregelingen vallen: individuele bijzondere bijstand, individuele inkomenstoeslag, compensatie eigen risico, individuele studietoeslag, tegemoetkoming kosten kinderopvang en de energietoeslag. Deze regelingen hebben allemaal eigen voorwaarden en eigen beleidsregels. In onderstaande grafiek zijn de kosten voor de afzonderlijke regelingen vanaf 2019 tot en met 2022 cumulatief weergegeven. Omdat bijzondere bijstand voor beschermingsbewind een groot aandeel van individuele bijzondere bijstand betreft, is deze apart in de grafiek opgenomen. Op de volgende pagina's worden alle regelingen behandeld.

2.2 Individuele bijzondere bijstand

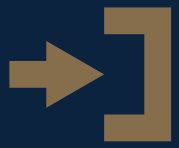
Een uitkering voor bijzondere, noodzakelijke kosten die niet op een andere manier betaald kunnen worden

110% van het sociaal minimum en eigen vermogen niet hoger dan toegestaan door de Participatiewet

Bij een inkomensgrens tot 110% worden de kosten in het geheel vergoed. Bij een inkomen boven de 110% is er sprake van draagkracht. 35% van het inkomen boven deze 110% is dan draagkracht. Indien er vermogen is boven de vermogensvrijlating wordt het meerdere voor 100% meegenomen als draagkracht

Aanvraagformulier bijzondere bijstand printen, invullen en als bijlage e-mailen of inleveren met bewijsstukken (voor bijstandsgerechtigden is er een verkort formulier)

Beleidsregels bijzondere bijstand 2016

2.3 Individuele inkomenstoeslag (KANS-regeling)

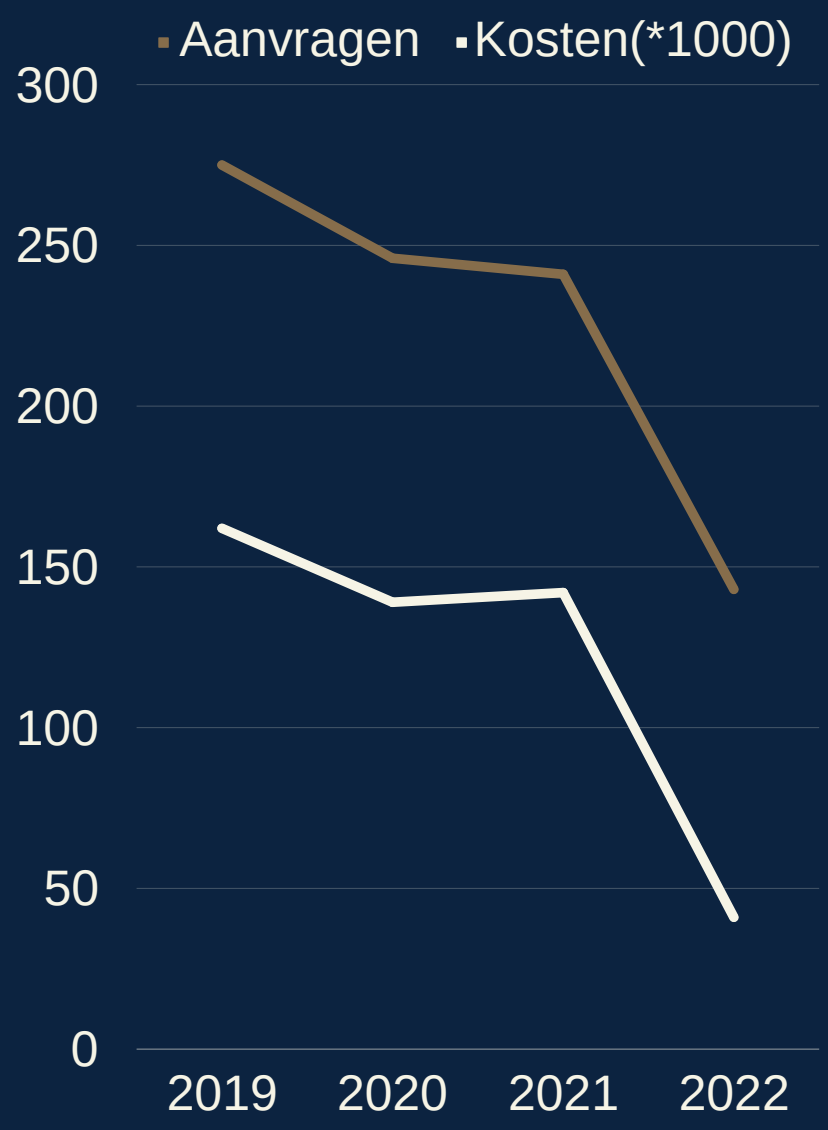
Een jaarlijkse, vrij te besteden aanvulling op een laag inkomen

Minimaal 3 jaar op maximaal 130% van de toepasselijke bijstandsnorm en eigen vermogen niet hoger dan toegestaan door de Participatiewet. De inwoner verricht structureel vrijwilligerswerk of mantelzorg

Max. €274 per persoon per jaar (2023)

Met DigiD of formulier voor toeslag Kansregeling (individuele inkomenstoeslag) printen, invullen en op papier / via e-mail inleveren

Verordening Individuele Inkomenstoeslag (Kansregeling) 2022

2.4 Compensatie eigen risico

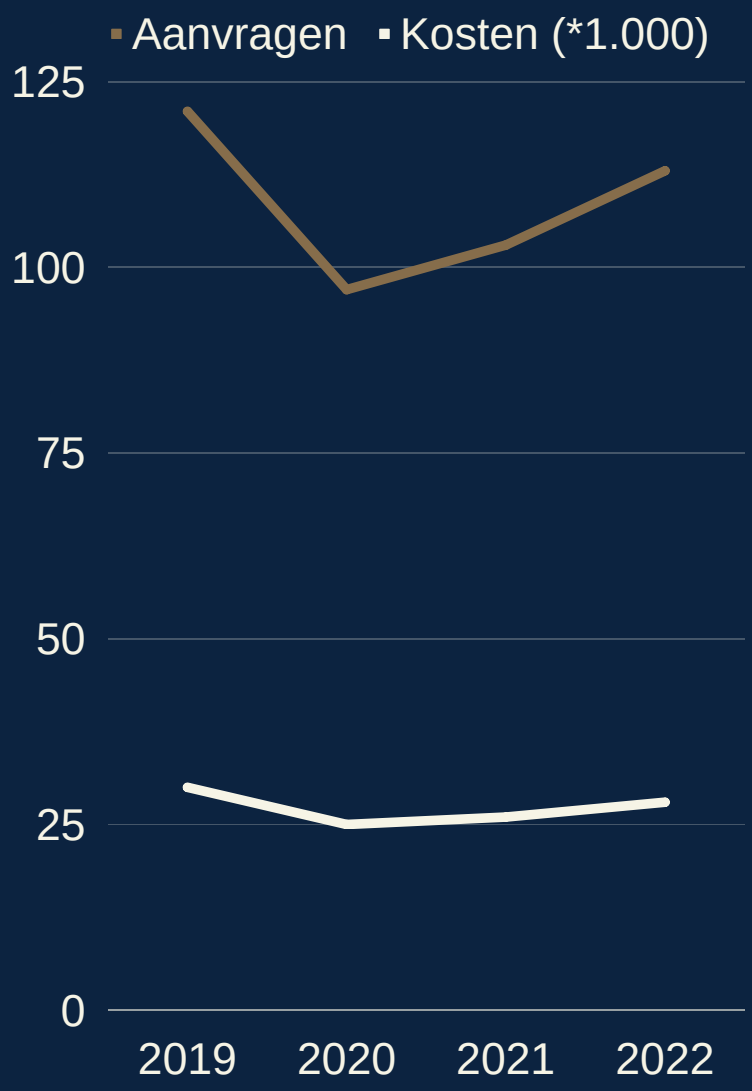
De gemeente vergoedt een deel van het wettelijk eigen risico ziektekosten

Chronisch zieke of gehandicapte mensen van 18 jaar of ouder, 110% van het sociaal minimum en eigen vermogen niet hoger dan toegestaan door de Participatiewet

€200

Formulier bijzondere bijstand invullen en als bijlage e-mailen of inleveren met bewijsstukken (voor bijstandsgerechtigden een verkort formulier)

Beleidsregels Compensatie eigen risico zorgverzekeringswet 2020

2.5 Individuele studietoeslag

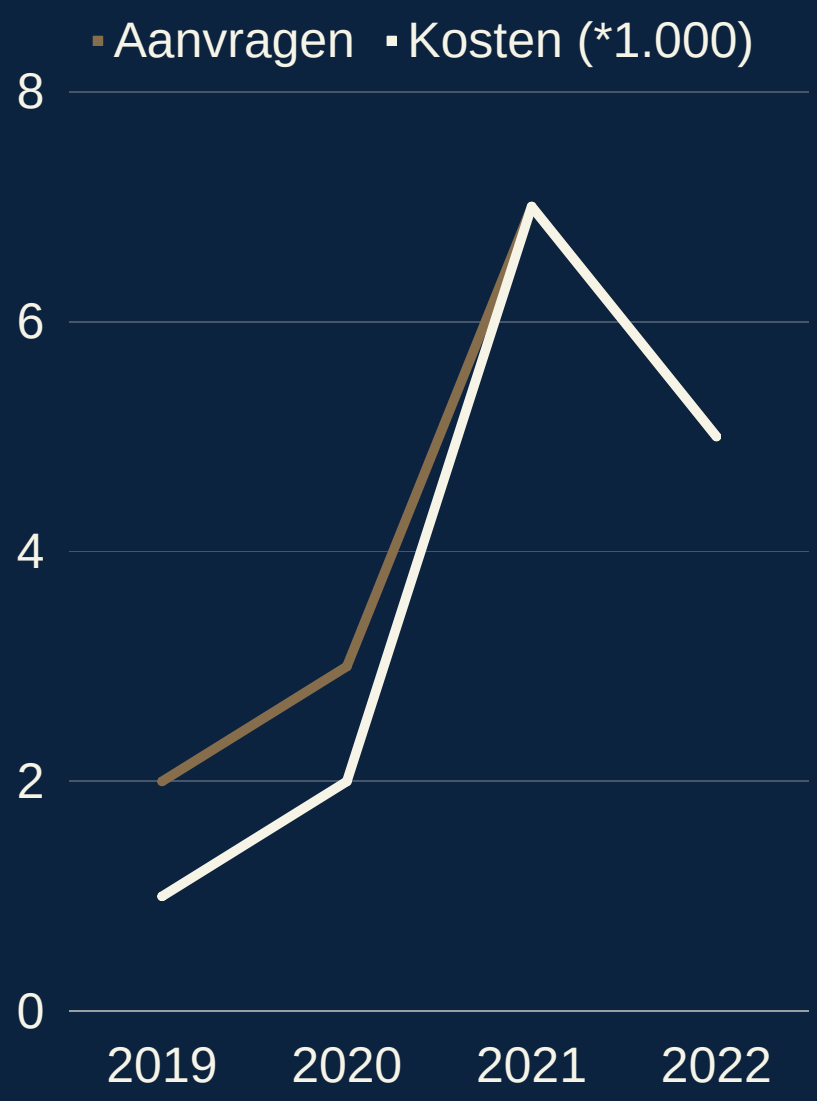
Om een hoge studieschuld te voorkomen, kunnen studenten een studietoeslag aanvragen

Studenten met een medische beperking (getoetst door een medisch onderzoeksbureau). Het vermogen is niet hoger dan het bedrag aangegeven in de Participatiewet.

Het bedrag is leeftijdsafhankelijk en varieert van €98,58 (15-jarige) tot €328,59 (21-jarige student of ouder) per maand

Aanvraagformulier studietoeslag printen, invullen en als bijlage e-mailen of inleveren met bewijsstukken

Beleidsregels Studietoeslag 2022

2.6 Tegemoetkoming kosten kinderopvang

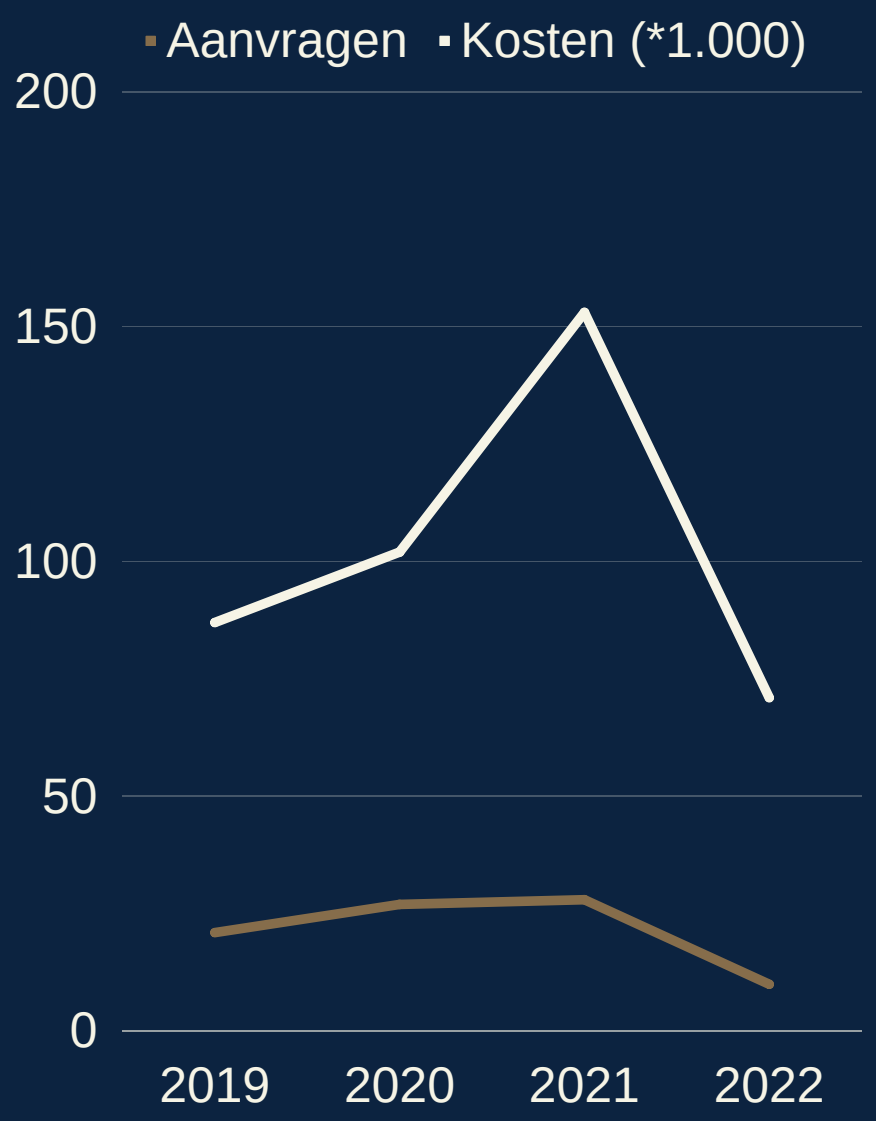
Een vergoeding van (een deel van) de eigen bijdrage van de kinderopvangtoeslag

Inwoners die een gemeentelijk traject volgen richting de arbeidsmarkt, een studie volgen, werken en een aanvullende bijstandsuitkering ontvangen, een inburgeringstraject volgen of een sociaal medische indicatie voor kinderopvang hebben

Afhankelijk van de kosten en het inkomen

Aanvraagformulier tegemoetkoming kosten kinderopvang printen, invullen en als bijlage e-mailen of inleveren met bewijsstukken

Beleidsregels tegemoetkoming kosten kinderopvang 2021

2.7 Energietoeslag

De energietoeslag is bedoeld om huishoudens met een laag inkomen deels te compenseren voor de gestegen energieprijzen

120% van het sociaal minimum, geen vermogenstoets

Inwoners met een bijstands-, IOAW-, IOAZ- of Bbz-uitkering hebben de toeslag automatisch ontvangen. Andere inwoners met een inkomen tot 120% hebben de toeslag aangevraagd met een formulier (verklaring) en een kopie van het identiteitsbewijs.

Beleidsregels eenmalige energietoeslag 2022

2022

Hoogte energietoeslag	**€1.300**
Aantal verstrekkingen	1.662
Totale kosten	€2.158.587

2.8 Collectieve ziektekostenverzekering: AV-Frieso

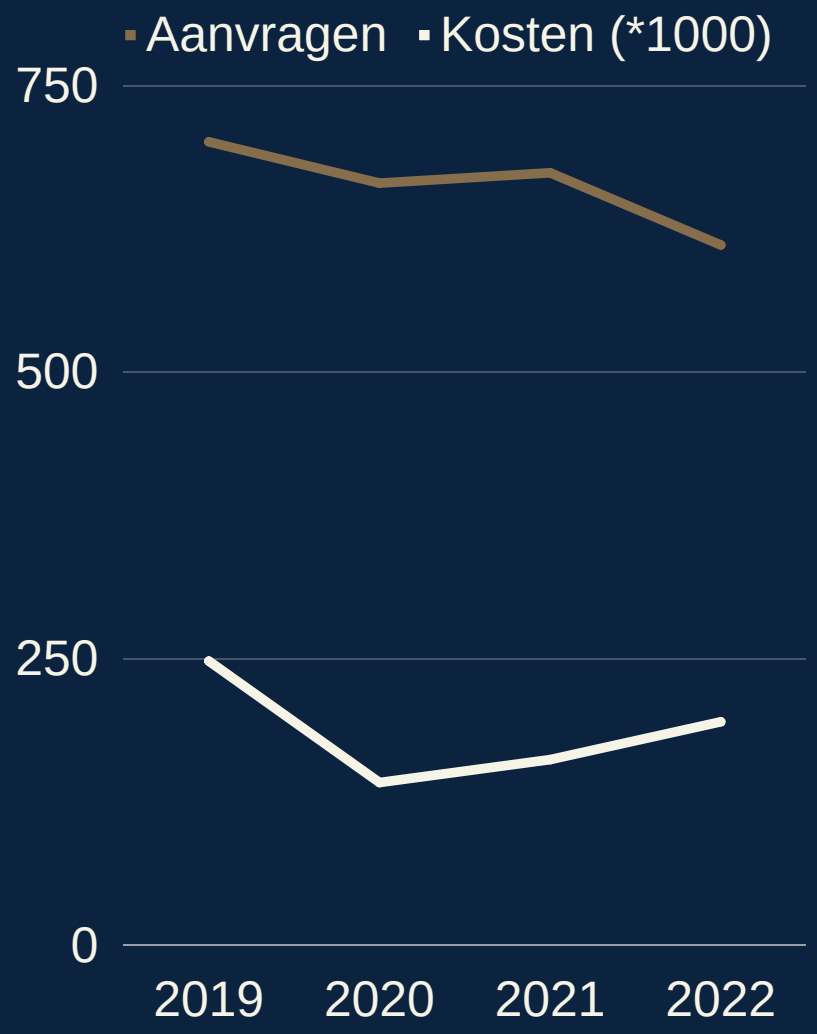
Een korting op de premie voor de basisverzekering en de aanvullende verzekering

110% van het sociaal minimum en eigen vermogen niet hoger dan toegestaan door de Participatiewet

Korting op de premie van €10 per maand

Aanmelding via De Friesland, website gezondverzekerd.nl of aanvragen via inkomensconsulent

Beleidsregels collectieve ziektekostenverzekering AV Frieso 2022

2.9 Kwijtschelding gemeentelijke belastingen

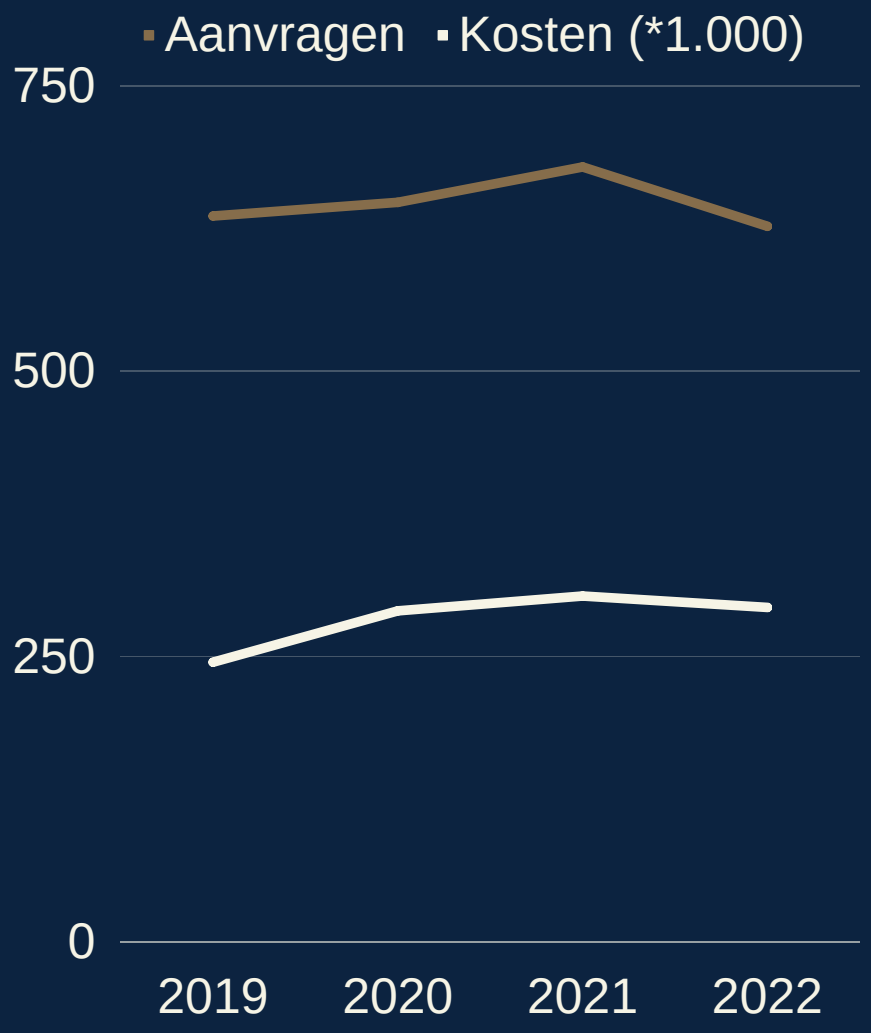
Gehele of gedeeltelijk kwijtschelding van: zuiveringsheffing, watersysteemheffing ingezetenen, afvalstoffenheffing, kosten huwelijk, kosten gehandicaptenparkeerplaats, kosten gehandicaptenparkeerkaart, kosten aanvraag huisbezoek ID-kaart

100% van het sociaal minimum

Gehele of gedeeltelijke kwijtschelding

Met DigiD aanvragen va de website van het Noordelijk belastingkantoor

Invorderingswet 1990, Uitvoeringsregeling Invorderingswet 1990, regeling kwijtschelding belastingen mede-overheden en de Leidraad invordering gemeentelijke belastingen gemeente Achtkarspelen

3. Beleving door inwoners - inhoudsopgave

In deze factsheets leest u de uitkomsten van de telefonische interviews die zijn afgenomen in Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel. We hebben 40 inwoners gesproken, waarvan er 21 uit Tytsjerksteradiel komen en 19 uit Achtkarspelen. 19 van de geïnterviewde inwoners heeft een bijstandsuitkering.

Meestal is er geen verschil in uitkomsten tussen inwoners van Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel. Als er wel verschillen zijn, dan wordt dit in de factsheets genoemd.

3.1	Armoede beleving	
3.2	Bekendheid van regelingen	
3.3	Gebruik van regelingen	
3.4	Hulp bij het aanvragen van regelingen	
3.5	Tevredenheid over het aanvragen	
3.6	Contact met gemeente	
3.7	Redenen van niet-gebruik	
3.8	Leergeld, jeugdsportfonds en volwassenenfonds	
3.9	Volwassenenfonds	

3.1 Armoedebeleving

Fondsen en regelingen:	8K	TD	Met bijstand	Zonder bijstand	**Totaal**
dragen totaal niet bij	2	0	1	1	2
dragen een beetje bij	4	10	4	10	14
maken het verschil tussen wel en niet redden	7	4	7	4	11
vormen een leuk extraatje	0	1	1	0	1
n.v.t.	4	4	3	5	8
Totaal	17	19	16	20	36

Voor 10 inwoners zonder bijstandsuitkering (50%) dragen de minimaregelingen een beetje bij

Bij 7 inwoners met een bijstandsuitkering (44%) maken de minimaregelingen het verschil bij het rondkomen

In Achtkarspelen maken de minimaregelingen en fondsen vaker het verschil (7 vd 17)

In Tytsjerksteradiel dragen minimaregelingen vaker een beetje bij (10 vd 19)

3.2 Bekendheid van regelingen (1/2)

Heeft u wel eens van minimaregelingen gehoord?

11 — *Nee, eigenlijk niet, nooit van gehoord*

29 — *Ja, enigszins, sinds kort, een beetje*

Hoe bent u bekend geraakt met de minimaregelingen?
(beantwoord door 34 inwoners)

8 — Via familie of vrienden

4 — Zelf gezocht

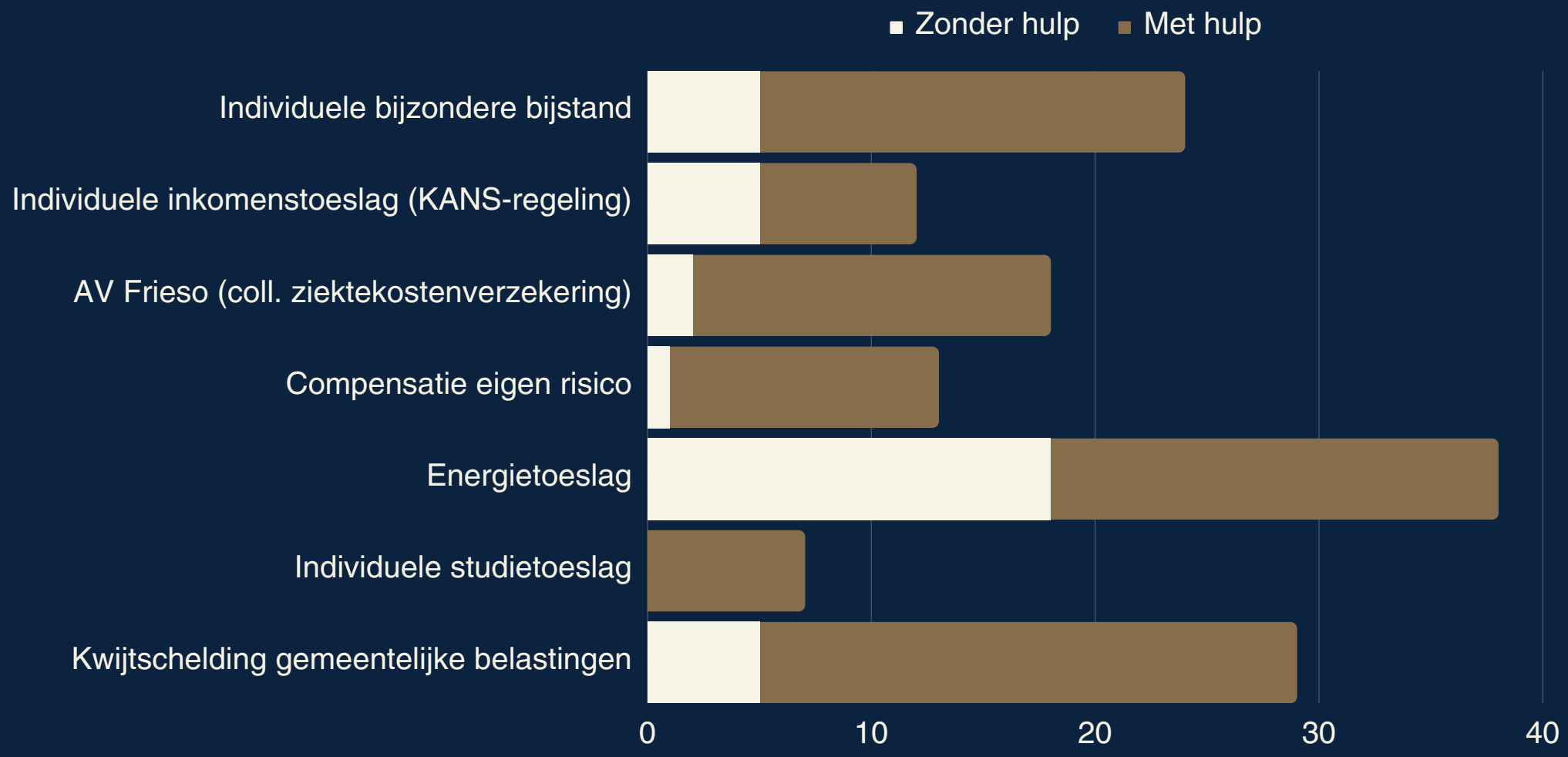
3 — Anders

19 — Via de gemeente

6 — Minimagids/ geldgids

3.2 Bekendheid van regelingen (2/2)

Welke regelingen kent u (zonder hulp)?
Heeft u wel eens van deze regelingen gehoord (met hulp)?

Eén inwoner kende geen enkele minimaregeling

3.3 Gebruik van regelingen

Aangevraagde regelingen door inwoners in de afgelopen 3 jaar (beantwoord door 39 inwoners)	8K	TD	Totaal
Geen	6	2	8
Individuele bijzondere bijstand	2	2	4
Individuele inkomenstoeslag (KANS-regeling in 8k)	4	5	9
Coll. ziektekostenverzekering (=AV Frieso)	2	2	4
Compensatie eigen risico (=CER)	2	3	5
Energietoeslag	9	16	25
Individuele studietoeslag	0	1	1
Kwijtschelding gemeentelijke belastingen	6	3	9

Het onderzoek is uitgevoerd onder een steekproef van inwoners die in 2022 de energietoeslag hebben ontvangen. Toch geven 6 inwoners van Achtkarspelen en 2 inwoners van Tytsjerksteradiel aan geen enkele regeling gebruikt te hebben

Meer dan de helft van de inwoners van Achtkarspelen weet niet dat zij de energietoeslag hebben ontvangen (10 van de 19)

3.4 Hulp bij het aanvragen van regelingen

32 inwoners hebben aangegeven regelingen te hebben aangevraagd

18 inwoners hebben de regelingen zelf aangevraagd

14 inwoners hebben hulp gevraagd bij het aanvragen van de regelingen

Hulp gevraagd bij:

- Gemeente (5)
- Professionals (4)
- Bekenden (4)
- Werkgever (1)

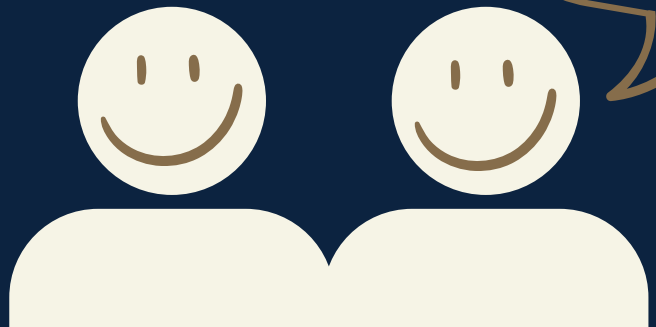
Van de inwoners die hulp van gemeente en/of professionals hebben gevraagd, is 64% (9 van 14) doorverwezen naar andere instanties

Doorverwezen naar:

- Voedselbank (5)
- Landelijke toeslagen (5)
- Schulddienstverlening (4)

‘Mijn oudste dochter heeft alles voor mij geregeld’

‘Er zijn regelmatig bijeenkomsten in het buurthuis. Daar word ik dan gewezen op allerlei dingen. Daarnaast vragen zij dan meteen ook bepaalde regelingen aan. Dat gaat altijd erg prettig’

Twee inwoners noemen in de toelichting dat via het buurthuis/vrijwilligers/Suska hulp is ontvangen

3.5 Tevredenheid over het aanvragen

72% van de 32 aanvragers is positief over het aanvragen

28% van de 32 aanvragers is negatief over het aanvragen

'De aanvraag voor de kwijtschelding van gemeentelijke belastingen duurde lang. De beoordeling liet een half jaar op zich wachten. Ik kreeg geen duidelijke motivatie van waarom de aanvraag was afgewezen en kreeg daarbovenop een rekening van €30,- voor het indienen van een bezwaar. Dus: traag, moeilijk, onduidelijk en door de rekening inmiddels ook argwanend'

'Keurig. Ze helpen altijd heel erg goed'

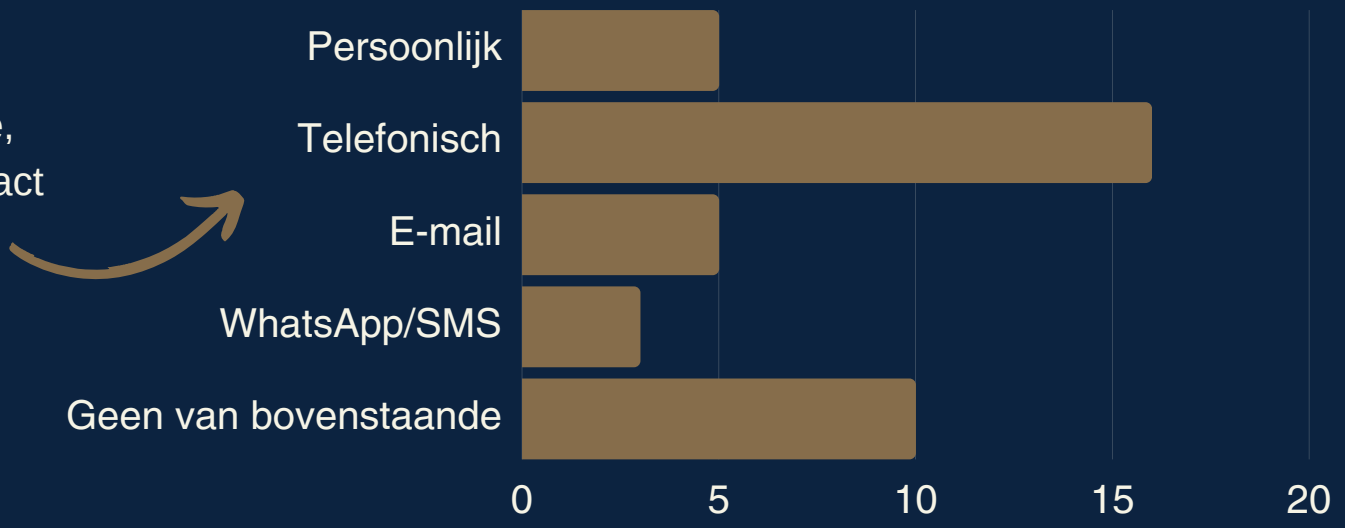
'Er heeft veel werk in gezeten. Ik ben blij dat ik gezegend ben met HBO-niveau. Ik vind het proces nog enigszins te doen, maar anders lijkt het me heel moeilijk'

'Proces ging vlot'

'Uitbetaling duurde lang'

3.6 Contact met gemeente

De helft van de 32 aanvragers heeft telefonisch contact met de gemeente, een derde heeft helemaal geen contact met de gemeente gehad

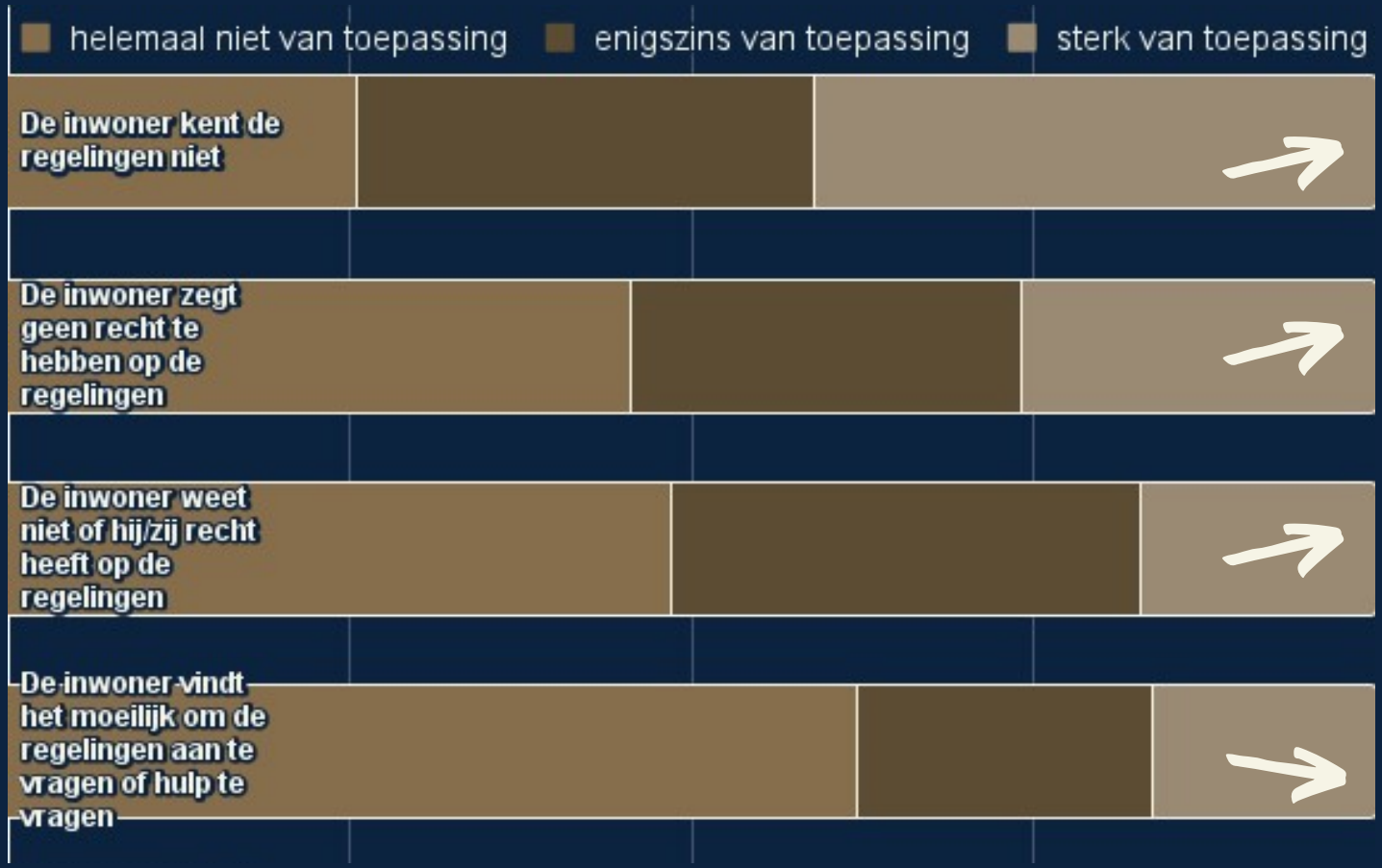

Aanvragers hebben meestal positieve woorden over het contact, maar 9% van de aanvragers uit ook kritiek

3.7 Redenen van niet-gebruik (1/2)

Aan de ontvangers van de energietoeslag is gevraagd ‘Waarom gebruikt u niet nog meer minimaregelingen?’. De interviewers hebben op basis van het verhaal van de inwoners genoteerd in hoeverre de volgende omstandigheden op elke inwoner van toepassing zijn

Regelingen niet kennen is voor 74% van de inwoners in meer of mindere mate een reden voor niet-gebruik

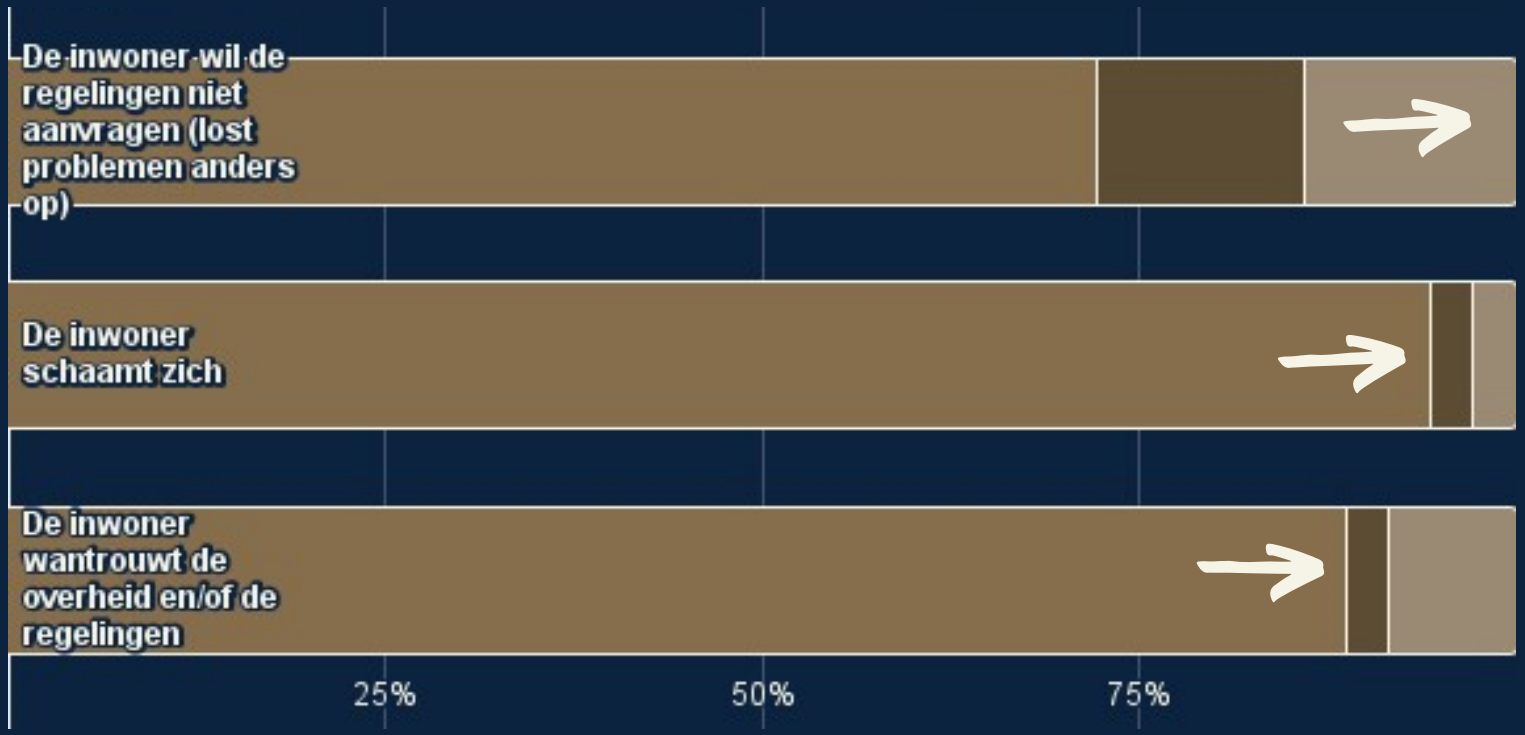
Iets meer dan de helft zegt geen recht te hebben op andere regelingen. Inwoners van 8K zeggen dit iets vaker dan inwoners van TD

37% van de inwoners uit 8K weet wel van het bestaan van regelingen, maar vindt het te moeilijk om erachter te komen of hij/zij er recht op heeft. In TD is dat 69% van de inwoners

38% van de inwoners denkt wel recht te hebben op de regelingen, maar vindt het te moeilijk om de regelingen aan te vragen of hier hulp bij te vragen. Inwoners van 8k zeggen dit veel vaker (79%) dan inwoners van TD (44%)

3.7 Redenen van niet-gebruik (2/2)

Aan de ontvangers van de energietoeslag is gevraagd ‘Waarom gebruikt u niet nog meer minimaregelingen?’. De interviewers hebben op basis van het verhaal van de inwoners genoteerd in hoeverre de volgende omstandigheden op elke inwoner van toepassing zijn

Ruim een kwart wil de regelingen niet aanvragen en zegt het probleem wel anders op te lossen. In 8K (34%) speelt dat iets meer dan in TD (22%)

Schaamte lijkt voor weinig inwoners een reden om regelingen niet aan te vragen

Iets meer dan 10% van de inwoners vraagt regelingen niet aan uit wantrouwen in de overheid

3.8 Leergeld, jeugdsportfonds en volwassenenfonds

Bekendheid fondsen	Inwoners met bijstand (19)	Inwoners zonder bijstand (21)	Totaal (40 inwoners)
Stichting Leergeld is bekend	10 53%	6 29%	16 40%
Jeugdfonds Sport en Cultuur is bekend	13 68%	6 29%	19 48%
Volwassenenfonds is bekend	7 37%	3 14%	10 25%
Geen van de drie zijn bekend	3 16%	12 57%	15 38%

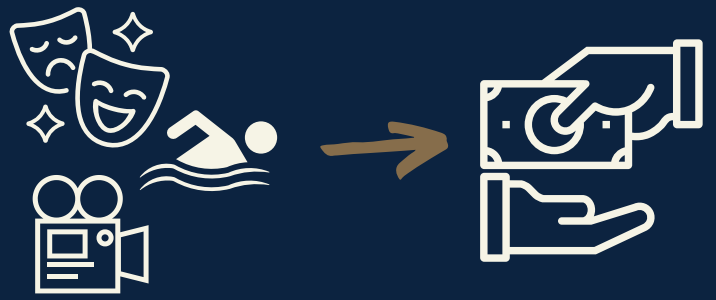
- 7 inwoners hebben kinderen waarvan 5 een bijstandsuitkering ontvangen. Deze 5 kennen allemaal zowel stichting Leergeld als het Jeugdfonds en hebben daar ook alle 5 gebruik van gemaakt
- Van de 2 inwoners die geen bijstand ontvangen en wel kinderen hebben kent één inwoner stichting Leergeld en heeft daar gebruik van gemaakt. De ander kent het Jeugdfonds, maar gebruikt het niet
- 10 inwoners hebben aangegeven het Volwassenenfonds te kennen, 7 van hen krijgen een bijstandsuitkering
- 6 van deze 10 inwoners wonen in Tytsjerksteradiel en 4 in Achtkarspelen
- 4 van de 40 inwoners heeft gebruik gemaakt van het Volwassenenfonds, 3 van hen krijgen een bijstandsuitkering

3.9 Volwassenenfonds

Tot en met 2021 was er de

- **Top-regeling** in Achtkarspelen en
- de **Maatschappelijke Participatieregeling Volwassenen** in Tytsjerksteradiel

Gemeente Tytsjerksteradiel

achtkarspelen GEMEENTE

? Heeft u voorheen gebruik gemaakt van de TOP-regeling / maatschappelijke participatieregeling?

	Inwoners met bijstand	Inwoners zonder bijstand
8 Ja, daar heb ik gebruik van gemaakt	35%	11%
13 Ik kende het wel, maar ik heb er geen gebruik van gemaakt	47%	26%
15 Nee, ik kende die regeling niet	18%	63%
4 Ik weet niet of ik gebruik heb gemaakt van de TOP-regeling		

‘Moet terug komen’!
‘Volwassenenfonds is een prima vervanger’
‘Ik mis het’

‘Ik was te laat’
‘Ik had het niet nodig’
‘Anderen kunnen het beter gebruiken’